

ОЛЕНА МАРІЯ СТЕПАНИК

Пісні і Думи з Огайо

\$1.00

1950

diasporiana.org.ua

ОЛЕНА МАРІЯ СТЕПАНИК

Пісні і Думи з Огайо

Mrs Helen M. Stepanek

4852. W 12. St.

Cleveland 9. Ohio

SH. 1-5192.

З Друкарні

Alberta Printing Co. 10355 -96 Street

Edmonton, Alberta, Canada.

**SONGS AND THOUGHTS
FROM OHIO**

By Helen Maria Stepanek.

Олена Марія Степаник.

Mrs. Helen Maria Stepanek, author of this book, was born in Kristinopol, county of Sokal, Western Ukraine. Her parents were John and Catherine (nee Vitkovsky) Polisievych. On Sept. 15, 1913, the family immigrated to the United States and settled in Cleveland, Ohio.

Helen M. Stepanek received her education in the Old Country attending the Intermediate School, after coming to the New World she was educated privately.

On February 10, 1917, at the age of 18, she married Mr. Gregory Stepanek, who came from Western Ukraine (Sushytza Velyka, county Starosambir). They had five children — one daughter, Catherine, and four sons — Myroslav, Volodymyr-Nestor, Edward-Eustachy (who died in 1933, at the age of nine), and John; two daughters-in-law — Maria Verda Miller, wife of Myroslav, and Victoria Lischynsky, wife of Volodymyr-Nestor; and four grand-daughters — Caroline-Catherine and Marijanna Gavronsky, (daughters of son-in-law, Mr. Vasyl Gavronsky), Lynda-Verdyne and Susanne-Victoria.

The two elder sons of Mr. and Mrs. Stepanek, fought overseas during the Second World War with the U. S. A. A. F. and Marine Corps.

The Family are very active members of the Ukrainian National Associations, such as Ukrainian Peoples' Ass'n, Ukrainian Workers' Ass'n, Women Ass'n of St. Princess Olga, Ukrainian Orthodox Church, and in other organizations.

In the "Songs and Thoughts from Ohio" Mrs. H. M. Stepanek writes of love and beauty of her native land and people. Her short stories express the same sentiment.

ПРО АВТОРКУ ТА ПРО Ї ДІЯЛЬНІСТЬ

Розум більшості людства модерного віку (та чи тільки модерного?) заскоруз на двох питаннях: власних вигід і наживи. Вище їди, спання, розваг і грошей чи майна — розум тої більшості не сягає. Тому у світі вкорінюється поняття — хто багатий, той чесний, гідний, розумний, ну й наділений таланами. Доходимо до того, що мірилом порядности, гідности, розуму й таланів служить солідний живіт, випещене обличча, дороге убрання й повна кишень. Світ знає, що справді талановиті люди, від передхристиянських часів аж досі, багатств матеріяльних не набули. Швидко, мабуть, дійдемо до того, що незаможність стане вважатися злочином.

Однак існує в світі ще інша порода людей. Людей, одарених вищим розумом і по тій вже причині нещасливих. Вони не заспокоюються набутками й про них не так то вже дбають. За те мають здібність бачити все те, чого світ недобачує... Мріяти про краще, гідніше (не вигідніше!) життя і взаємовідносини людини до людини, бачать, що при теперішньому стані світ пре на зламання карку всею силою пари; бачать, як зникають поняття про совість, честь, гідність чи звичайну словність, як ті поняття стають предметом насмійки модерністів. Такий стан запановує у

всіх суспільних верствах, у всіх владних системах включно, чи система буде монархічною, демократичною чи комуністичною. І тому не допоможуть ніякі перевороти ні революції, одне хіба перевиховання, очевидно високогідними вихованнями. І коли всеж, час до часу, поміж людської спільноти щось поверне на ліпше — це заслуга отих виховавців, тої меншости з вищим розумом. Вони, звичайно, за чесні, щоб вживати підступств чи інтриг для вивищення своєї персони, приподоблюватися не вміють, ніде не пхаються наперед... Їх не люблять, а однак до їх слів уважно прислухуються і, ненавидячи, всеж респектують.

Особи вишого розуму не dokonче мусять бути високоосвіченими. Трапляється, що навіть неписьменний селянин чи селянка духово без порівняння вищі, чим не один з науковим титулом. До породи, кому гроші не є ідеалом життя, між іншими, належать автори, — письменники й поети. Не всі, очевидно: є письменники і “письменники”-доробкевичи. Всіх, зрештою можна пізнати по їхніх персонажах. Адже кожний автор надає своїм персонажам свої духові якості, свої думки й ідеї. Ще ні один автор світу не вивів у творах героя відмінного від себе. По працях пізнається душа автора. І байдуже, що праці авторів не все бувають поетичними чи мистецькими шедеврами. Важна не форма, не те, яким розміром — гекзаметром, ямбом чи хореем та чи інша праця написана, як дібрані рими, стиль... Важна сама інтенція, зміст... Коли порівняємо праці надзвичайно талановитого письменника В. Винниченка з працями скромного письменника Андрія Чайківсь-

кого, що їм деякі занадто розумні критики навіть літературну вартість відмовляють, то... Праці Вінниченка все і вся обезличують, витворюють інтернаціоналів-безбатьченків, позбавляють моральних засад... Праці Чайківського насичують читача любов'ю до свого, надихують патріотизмом, бажанням наслідувати його героїв... Без мистецьких праць Вінниченка українство обійдеться, а от, Андріїв Чайківських пішли нам Боже ще хочби й сотку. Вінниченки і йому подібні все вишукують "нових шляхів" у літературі, що врешті й заводять їх в чужі табори... "Старі шляхи" Чайківського і послідовників перетворюють українську масу у волелюбну націю. Котрі шляхи кращі — нехай судить читач.

Невелика книжка "Пісні і Думи з Огайо", перша збірка віршів і оповідань Олени Марії Степаник, діяльної української громадянки. Не знайде читач у цій книжці ні "нових шляхів", ні нових форм віршування. Вірш безпретензійний, коломийковий, що ним складені народні думи й пісні, якого не цуралися і найбільші наші поети. Так само і в оповіданнях нема героїчних вчинків, замотаних ситуацій чи знігзбиваючої акції, нема незрозумілих психологічних моментів. Є за те оригінальність, сенс, безпосередня простота й щирість, вияв глибокого патріотизму авторки, любови до дітей, обездоленого народу і України... Що більше — любов до всякого живого створіння і рослини. І власне у цих прикметах полягає вартість праць авторки.

Більшість віршів друкується не вперше. Добрих три чвертини друкувалося впродовж років у часописах та інших періодиках, як у "Народньому Слові", "Народній Волі", "Українська Нова Пора" в Зедн. Державах Америки та "Український Голос", "Точило", і "Українська Родина" в Канаді й знаходили прихильну оцінку у читачів.

Ця невелика книжка Олени Марії Степаник, віримо, зустрине зацікавлення і прихильність тих, що цінять своє рідне. Зокрема, знайдуться в ній теж відповідні декламації підчас національних українських свят.

Олена М. Степаник родилася в Кристинополі, в Галичині, від батьків Івана й Катерини з Вітковських, Полісевичів. Судячи по назвищах, обое походили з дрібної шляхти. Мати авторки, завдяки римо-католицькій вірі вважала себе полькою; як це часто бувало в Галичині, навіть у вищих колах, неодновірність відбивалася на родинній згоді. Крім Олени Полісевичі мали ще трое дітей: дочок — Михайлину і Павлину та сина Франка.

Економічні причини спонукали родину виїхати за океан. Прибули в ЗДА 15 вересня 1913 року й осіли в Кливленді, Огайо, де авторка живе й досі. В Галичині вона вчилася у Вищій Початковій школі, а прибувши до Америки зайнялася самоосвітою. 10 лютого 1917, на 19-му році життя (род. 15 липня), авторка вийшла заміж за Григорія Степаника, з Сушиці Великої в Старосамбірщині (род. 20.IX, 1892). 7 грудня 1918, в

подружжя Степаників народилася дочка Катерина, а далі — 20.IX, 1920 — син Мирослав, 5.IX, 1922 — син Володимир-Нестор, 4.IX, 1924 — син Едвард-Евстахій (умер 22.IX, 1933), а 9.IX 1927 — син Іван. (Характерно, що всі чоловіки в родині Степаників народилися у вересні).

Без уваги на опіку численною родиною, Олена М. Степаник уривками знаходила час і для писання та для громадської і культурної праці в жіночих та зєднаних організаціях.

Старші сини авторки служили в повітряній і морській флоті, щасливо перебули війну й вернулися до батьків. Мирослав одружився з Марією Вердою Міллер. 25 грудня, 1945, у подружжя вродилася дочка, Линда Вердіна. Другий син Володимир одружений з Вікторією Ліщинською (7 серпня, 1948), мають дочку Сузанну-Вікторію (род. 14 січня 1950). Дочка Катерина пішла за муж за Василя Гавронського, — також мають двоє дітей — Кароліну-Катерину, род. 4 серпня 1939 і Маріану — 1 жовтня 1940 року. Всі діти набули середню або колегіальну освіту. Родина авторки активно працює в локальних українських організаціях та церкві. Сама Олена Марія Степаник впродовж років була провідною членкою в цілому ряді організацій та різних стоваришеннях американських. Зокрема, авторка і її родина дають багато датків на всякі національно-громадські цілі. Хто слідив за українською періодичною пресою той певно знаходив не один десяток разів, що люди жертвують одинки, двійки, а п-во Степаники поважні суми, часом трьох-

значні, йдуть по заповіту великого українського мецената й діяча Е. Х. Чикаленка: —Любімо Україну не тільки до глибини душі, але до глибини кишені.

Олександр Луговий.

І. РЕЛІГІЙНІ І ПАТРІОТИЧНІ

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

Боже Великий, Єдиний, нам Україну храни;
Тебе ми, Боже, благаєм — дочки її і сини.
Ми, діти України, по світі скрізь блукаєм,
Нещасні сиротята, ми матері не маєм.

Немає у нас неньки, — вороги скували,
А нам, безталанним, й поплакати не дали.
Прошу Тебе, Боже, прости нам провини,
Прийми наші скарги, звільни Україну,
Щоби Україна всі пута зірвала,
І знову до себе дітей всіх зібрала...

Щоб діти вернулись на ці лани й поля,
Де колись буяла і слава і воля.

Вчини, щоб повернулись вигнанці убогі,
До рідної хати, на свої пороги.

І "Слава Україні!" нехай скрізь пролунає;
Про славу України кожний нехай співає...

Ще дай нам, милий Боже, щоб ми порозумілись,
Лишили всі роздори й у єдності зажили.

Щоб полюбив брат брата, сестра щоб не ридала,
А поміж народом згода запанувала.

Зішли нам, Боже милий, з неба зірку ясну,
Щоби забула мати долю свою нещасну,
Нехай у серцях наших все радість промовляє,
І "Слава Україні!" всюди залунає.

БОЖЕ ВЕЛИКИЙ, ЄДИНИЙ

Народ Український одну любов знає, —
Свою Україну понад все кохає.
Дай нам, милий Боже, того ще діждати,
Щоб ми Україну могли скоро мати!

Дай мир в кожне серце, щоб лють нас лишила,
Щоб єдність, культура між народом жила,
Щоб сонце світило вгорі понад нами,
Щоб висохла грязь, що в нас під ногами.

Не нам, українцям, у неволі жити,
Ні ляхам, москвинам, румунам служити.
Тебе, Боже, молю, як батька дитина:
Визволь Україну! Хай вибе година!

Нехай же воскресне. Ти вдіяти можеш —
Україна встане, як Ти допоможеш...
Я вірю, Ти чуєш з високого неба, —
Ти даш Україні все те, що потреба.

Подай життя вільне, мир, щастя здобути,
А свою недолю мов сон призабути.
Я знаю, ти можеш мені силу дати,
Щоб могла народу я душу пізнати.

Я знаю, Ти добрий, тому і благаю,
За волю народу життя я складаю...
Візьми мою душу, все готова дати,
Щоби Україну в Тебе виблагати.

Тебе я благаю, хай мене не стане,
За те Україна нехай вже повстане.
У мойому серці буду радість мати, —
За свою Державу життя треба дати.

БРАТАМ НА СКИТАННІ

Люди наші на чужині майна доробились,
Але... Скільки то щоденно вони все журились?
Скільки труду перенесли, пережили муки...
Тепер віку доживають, заложивши руки.

Тепер вони напів-трупи, життя в них не видно.
От, їдять і сплять, говорять ніби однозгідно.
Забули вже все минуле, літа молоденьки, —
Вже відвикли у чужині від батька і неньки.

Заскорузлі їхні думи, життя в них не чуєш,
Не відчують тебе, брате, як ти десь бідуєш.
Колись наша Україна мов сонце світилась —
Тепер в ворога, в кайданах Вона опинилась,
Сплюндрували Україну, здушили насильно,—
Роки вона у неволі конає повільно.
Відцурались її діти, матір вже забули...
Що їм мати, — раз в чужині мамони набуди...

ДІТИ УКРАЇНИ

Діти України матері не мають,
Наче сиротята по світі блукають.
А була б щаслива Україна- Мати,
Якщо б ми хотіли жити, а не спати.

Ставали б ми гідні — нас би всі боялись,
По чужих закутках тоді б не ховались.
А так — ми нещасні, край наш у руїні;
Брати ж ярмо тягнуть в холодній чужині.

П І С Н Я

О Маріє, Христа Мати,
Хочу честь Тобі віддати —
Ти у снах мене пестила,
Я з Тобою серцем жила.

Я на Тебе, о Маріє,
Мала в серці всі надії;
Ти вивела мене в люди, —
Тобі перша пісня буде.

Ти учила мене жити,
Як до людей говорити;
Життя Твоє шлях вказало,
З Христом мене поєднало.

Ти благала Сина Свого,
Щоб дав мені сили много.
Ти влекшила мої муки;
Христос підніс свою руку, —

Благословив мене тихо.
Відступило вперте лихо;
Відтоді я вже спокійна,
Від злого я стала вільна.

Відтоді гніву не маю,
Пісні тихі я співаю;
Відтоді все зрозуміла,
Єством цілим я віджила,

Тобі дяка невимовна,
Пісня моя все-любовна.
Буду словом величати,
Тебе з Сином прославляти.

ПІСНЯ

О, Ісусе, Божий Сину,
Пташкою високо лину:
Радість свою показати,
Співом Бога величати.

Хто з Тобою раз стрінувся,
Той на силах вже почувся.
Любов в серце відживає,
Життя творчого бажає.

І нараз муза з'явилась,
Думка лагідна зродилась,
Звідки ж слів я набираю?
Хто почує, як співаю?

Ти почувеш, милий Боже...
Бо людина не все може;
Творчість всяка — діла Твої,
Ти диктуєш думи мої.

МОЛИТВА СКИТАЛЬНИЦІ

Боже Великий, Єдиний,
Глянь з височин на долину...
Поглянь же на ізгоїв
З нашої України.

Поглянь на Україну,
Що довго так страждає,
Невже ж до бідних ласки
Ти, Боже наш, не маєш?

Колись наш нарід в славі,
В достатках проживав...
Тепер, поглянь, о Боже,
Листом поживклим впає.

Як листя ворог топче,
Хоч в нас ще серце б'є...
Боже, рятуй Україну!
Почуй слово моє...

КОЛЯДКА

Зоря ясна появилась, надія у нас зродилась..
Хоч ніч темна, зоря сяє, Бог Христа нам посилає.
Зоря ясна світить з неба, нам радіти конче треба.
Хоч зневіра більмом в оці, ми прозріємо в цім році.
Зоря ясна силу має, нашу неміч вона знає...
Хоч облуда в серці сіла, любов нашу всю не з'їла.
Зоря ясна, гляньте люди! переміна в серцях буде.
Хоч не вірять фарисеї, відвертаються від неї...
Зоря ясна видна всюди, гріти наші серця буде.
Хоч у світі тяжко жити, будем брат брата любити.
Зоря ясна силу має, хто погляне, оживає...
Зоря ясна, християне, хто повірить спасен стане.
Зоря ясна нам звістила: Христа мати породила.
Хоч родився як всі люди, Богом усім повік буде.

РАНО Й ВЕЧІР

Рано й вечір Тебе, Бога, прошу,
Мольби за нарід до неба зношу...
Рано і вечір — хорони нас, Боже, —
Знаю, Твоя ласка людям допоможе.
Рано і ввечір, і в кожну годину,
Хорони, Боже, мізерну людину...
Стережи нас, Боже, від всього злого,
Бо лиха у світі поміж людьми много.

Бережи нас, Боже, від гріха, напасти —
 Між людьми так легко людині упасти...
 Рано і ввечір Тебе я благаю,
 Під Твою опіку сховатись бажаю.

До Тебе бажаю я скоро дістатись,
 З людьми на цім світі хочу попращатись...
 Між людьми я жила сумно й тихенько,
 Жалю за ними нема у серденьку.

Добрі бували, були і погані...
 Ці кривдили мене, колись у заранні...
 Прости їм, Боже, покірно благаю;
 Тепер я спокійна — болю вже не маю...

ХРИСТОС ВОСКРЕС

Христос умер колись за нас, —
 Із мертвих встав в трьохденний час.
 Христос тут був, жив на землі, —
 Завдали смерть земні царі...

А лиш за те, що жив як слід,
 Спасти прийшов весь людський рід.
 Він правду ніс, народ навчав...
 Любов свою всім показав.

Щоб знали всі ми — хто Він був,
 Його слова щоб кожний вчув,
 І кожний правду щоб пізнав...
 Чисту любов все в серці мав.

Тепер я лиш почую стук,
 В душі моїй лагідний згук:
 Христос Воскрес, десь дзвін гуде,
 Спів ангельський до ух несе.

Христос Воскрес на радість нам!
 Христос Воскрес — співаю вам...

УКРАЇНО, МАТИ МОЯ

Україна — моя мати, я її дитина,
Я за неї молю Бога, що дня, що години.
Хоч далеко я від неї, надій я не трачу...
Воскресне ще Україна, — я її побачу.

Наша мати у неволі стогне, вижидає
І надію воскреснути в собі вона має.
Як би діти всі подбали, подали їй руку,
Не терпіла б у кайданах неволю і муку.

Діти любі, ріднесенькі світами блукають
І тішаться, що в чужині їду "панську" мають.
Мати наша, Україна, не хотіла муки...
Дала дітям талан, вроду, — не дала науки.

Научила нас молитвам, на небо чекати,
Серце лагідне вложила, замість граніт дати.
Все просила, лебеділа, гріхи закривала.
Суворости у науці нам не показала.

Дітоньки і захотіли вільно погуляти, —
Свою матір ріднесеньку потай оминати.
Оминули, покинули, нею не журились..
Та прийшли часи жорстокі — сльозами умились.

Тоді лише зрозуміли, як стали марніти,
Що без краю бідний нарід, мов без мами діти.
Всі народи рівні собі, краї й право мають,
Тільки наш край, Україну, вороги тримають.

Де вона, де її сила, де діти поділись?
На чужині перевертні, раби з них зробились.
Та не всі, я знаю, діти матері цурались.
Вони її оборонять, щоб лиш поєднались.

І воскресне Україна, в славі буде жити
І дітей своїх науку іншу буде вчити.

Відродиться духом, знова буде силу мати
І дітей, і злих і добрих, всіх обороняти.
Оборонить, стане воля, треба лиш подбати,
Щоб від ворогів лукавих край наш відобрати.

Д О С Л А В И

З глибин свого серця подяку складаю
І пісню покірну про славу співаю...
Пісню співаю — люди почують
І Тобі, Славо, престіл збудують.
Тобі співаю, руки підношу,
Вітчину й нарід укрий, я прошу.
У тебе прошу всім людям волі,
В гаразді жити, не знать неволі.
Турбот не хочу, ні війн, ні вбивства,
Щоб жили люди без кривд, злодійства.
Щоб могли люди спокійно жити,
Як Христос навчав — ближних любити.

МІЙ ПСАЛОМ

Я всього доволі маю, подяку б зложити...
Та Тебе, Бога живого, хочу ще просити.
Боже, подай силу, щоб духом я не впала
І людям правду ширу піснями в серце клала.
О, Боже, подай голос, щоб я співати вміла
І людям святу правду у серця я вложила.
О, Боже, подай світло, — людям шлях вказати,
Щоби Тебе пізнали й до бою могли стати.
Відкрий їм, Боже, очі, щоб в собі силу вчули,
Щоб єдність всіх звязала і всі мов діти були.
Тебе благаю, Боже, за нарід ширу прошу, —
Відкрий їм вуха, Боже, хай чують, що голошу.

Я хрест свій, Боже, ношу, хоч з ним підупадаю,
До Тебе зір підношу, спічну і знов ступаю.
Талан від Тебе маю, хвалу Тобі сказати...
Коли ж звернути треба, двічі могла б віддати.
Тебе я, Боже, прошу вкажи нам шлях до неба,
Хай всяк щасливий буде і має все, що треба.
О, Боже, я щаслива Твої діла сповнити,
Шляхи свої я знаю — віки я буду жити.
Тобі я покорі душу свою складаю,
Україну, народ наш звільни, — Тебе благаю.
Ти, Боже, Всемогучий і голос мій почувеш
І рідну Україну Ти знов нам відбудуєш.
О, Боже, всі страждають і терплять тяжкі муки,
Ти вкороти терпіння, подай нам силу в руки.
О, Боже, дай нам силу себе з тліну підняти,
Щоб славу привернути і честь давню дістати.
О, Боже, дай народу віки на волі жити,
Тебе лиш визнавати і злomu не коритись.
Зірви, Боже, кайдани, що в них нас закували,
Щоб вільно всі народи, Тебе, Боже, сприйняли.
О, Боже, Батьку світа, один Ти силу маєш,
Мені, своїй дитині, ні в чім не відмовляєш...
Хоч вітер в очі дує, каміннями кидають,
Я всім прощаю людям, бо що я є — не знають.

ІДУ ЗА ПРАВДОЮ

Іду за тобою, правдо моя і голос твій чую,
На світі пекло, нужда, терпіння, я з людьми бідую.
Хрест тяжкий несуч, під ним згинаюсь, спічну
(хвилину)
Ступаю далі, надію маю, що за годину

Зайду на місце, де бути маю, ось, вже близьенько;
 Велика радість у моїм серці любо, легенько.
 Хрест свій я несу, хоч спочиваю, правду я бачу,
 І вірю в силу, що є у мені, я не затрачу.
 Правда мій Господь, як сонце ясне, ще силу має,
 До мене руки, мов до дитини, Бог простягає...
 О, милий Боже, іду до Тебе, бо того хочу...
 Хоч як повільно, бо хрест мій тяжкий, ноги волочу.
 У своїм серці роскіш я чую і любов маю, —
 До свого місця хоча й поволі я приступаю.
 Ціла природа, зсмелька мати мене тримає,
 Хоч душа моя у світи інші крила здійсмає...
 Там моє місце, як тут навчуся, там буду знати,
 Людей нещасних, нуждено-темних, з собою брати.
 О брати любі, сестриці мої, разом тримайтесь,
 Ворогам нашим тілом, душою не піддавайтесь.

МОЯ ПІСНЯ

Муза велить, щоб співала, людей веселила,
 Щоб свою я любов ніжну у грудях відкрила.
 Каже мені, щоб співала, щоб весело було,
 Щоби душа українська мою пісню вчула.
 Я на сцені не співаю — голос мій не чути,
 А словами на папері вмю притягнути.
 Мою пісню всі почують, хто лиш схоче чути,
 Хто про рідний край, освіту, не може забути.
 Я письмом вам все розкажу, що на думці маю, —
 Свій я нарід, Україну, понад все кохаю.
 Вас попрошу, щоб за мною тихцем всі співали;
 Те, що вам скажу у пісні, щоб ви памятали.
 Те, що маю я на серці, воно є тяженьке,
 Воно нас всіх не минає, мої дорогенькі.

Мою пісню я співаю серцем і душою,
Що мій розум подиктує, я пишу рукою.

Ось, він так мені шепоче, а я покірненька,
Взяла папір тай списую, всміхаюсь злегенька.
А ви, люди, веселіться, журбу проганяйте,
Я добра вам всім бажаю, а ви віру дайте.

Якщо б я вас не любила, тоді б не писала,
Закурила б папіроску, вино б попивала.
А я, вірте, мої любі, кожний гріш складаю...
Чи мало біди на світі? Дати де не знаю?

Тому, бачите, тихенько пісоньку співаю...
Та ворогів я не мало кругом себе маю.
Всеж на них я не зважаю, всміхаюсь гарненько;
Не покажу, як у грудях зранене серденько.

Але з вами, добрі люди, завжди шира буду,
Так співаймо ж усі разом, я болі забуду.
Подивіться вгору оком, там блакить сіяє,
Звідтам Господь свою руку до нас наставляє.

Поклонімся покірненько, Він батько наш з неба,
Розкажім про наші кривди, про наші потреби.
Найсамперед Україну бідну нагадайте,
Потім свої особисті клопоти віддайте.

Хай поможе Україні, щоб з неволі встала,
Щоб до себе Батьківщина нас дітей, забрала.
Щоб жили ми в добрі, в славі і здорові були,
Щоб в достатках і любові недолю забули.

Прохатиму, всі благаймо, Бог голос наш вчує.
Нехай нарід український в злиднях не бідує,
А опісля не забудьте Богу поклін дати
І зі мною "Ще не вмерла" радо заспівати.

МОЇ БАЖАННЯ І МРІЇ

Люблю сидіти тихенько, плачучи серце стискаю.
Мої бажання і мрії у світ широкий пускаю.

Мрії у мене чистенькі, слізми полочу, змиваю...
Бо, доведеться заснути, з життя я звіг дати маю.

Люблю сидіти в садочку, сила там Божа велика;
Вітер шепоче любенько, ангельська грає музика.

Люблю писати багато, вірші я людям складаю;
Нарід мій рідний, країну люблю над все і кохаю.

Не знаю, що злоба робить, завдання свої сповняю,
І те, що люди шукають, для них тихцем я збираю.

Красу збираю таємну, світло у темряві ношу —
І тих, що духом ослабли, словом ніжним я підношу.

Падати духом негідно: в серце туга закрадеться,
Тоді в темряві блукає, в терпінні удвоє зігнеться.

Себе зігнути не даймо, люди ми міцні духово;
Хто чує смерть за собою, хай пічне жити наново.

Нам треба всім віродитись, долю свою невіддати,
Битись за щастя народу і слабому поміч подати.

Хто у серці Бога має, — рай на землі мати буде,
Боже, Тебе я благаю, долю зішли бідним людям.

Ніжним словом я усюди зерна правди розсіваю,

А слова мої пророчі, я до душ людських вливаю.

Любі мої брати й сестри, ви серця свої відкрийте;

Сам Христос учив нас щиро: в мирі й згоді тихо

(жійте.

Тоді рай будемо мати і Україна повстане,

Як любов, наука, єдність в нас щоденним ділом

(стане.

Як згода в нас запанує, будемо собі прощати,

Ні жалю, а ні урази до других не будем мати.

Знаю, сила є у людях, лиш про неї всі забули...
Відкрий силу, мій ти Боже, щоб люди її відчули.

НА ЧЕСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Пророче, Тарасе! — В грудях серце маю;
Ніби бачилась з Тобою у сні — памятаю...
Немов сказав мені — Твори! Я поможу...
Плекай у чужині — України рожу!
То ж я і стараюсь, думи Твої бачу.
Хоч як прикро жити — надій я не трачу.
Генію великий! імя Твоє знають,
Але.. Як підступно Тебе роздирають!
Твоє свято люди ще ніби справляють...
Тільки ... що окремо, разом не бажають..
А хоча б прийшов Ти — Тебе б не пізнали.
Немов Христа свої ж, Тебе б зневажали.
Великий Тарасе! Собі Ти бажав,
Щоби тихим словом Тебе хтось згадав.
І словом я тихим не раз споминаю...
Душою і серцем нарід свій кохаю.

ІВАНОВІ ФРАНКОВІ

Словом гремів, лупав скалу, а людоньки сміялись,
Впадав знеможений для нас... Щоб в височінь
(піднялись,
Щоби великий наш нарід в добрі і славі жив,
Він нас учив, щоб кожний з нас свій рідний
(край любив.
Учив матір шанувати, ворогів усіх прогнати...
І сусідам не служити, ласки у них не просити...
Й до тепер ще Він чекає здвигу у народі...
Лиш підвестись українству у височінь — годі.

ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

Хоча й давно поетеса замкнула повіки,
 Для нас вона була й буде велика на віки.
 Були колись жінки гідні, та й тепер їх маєм...
 За життя їх знать не хочем, здаля обминаєм.
 Аж по смерті їх жалієм, як їх вже немає,
 А за життя у них нарід камінням кидає .
 По смерті аж нам їх шкода, такі вже з нас люди.
 І доки в нас, українців, звичай такий буде?

СКИТАЛЬНИЦЬКЕ

Мов сирота маленька без притулку блукає, —
 В покорі руки зложить і Бога так благає: —
 Всесильний, подивися, як ми всі гараздуюм...
 Ми просимо захисту, а нас ніхто не чує...
 В тенета ми попали нелюдям недругам,
 А Батькіщина наша терпить тяжку наругу...
 Злий ворог хату й землю і все собі візьме...
 А хтож сиріток бідних, нас до себе прийме?

ВІЮТЬ ВІТРИ

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться, —
 Бідна наша Україна — вороги сміються...
 Не смійтеся злі вороги, нелюди погані...
 Сміятися не пора ще, трохи ще зарано.
 Край наш рідний, Україна, зовсім підупала,
 Бо злови й підступств сусідів довго не пізнала,
 Навіть діти, що хотіли, то з нею робили...
 Розбрилися скрізь по світу, а матір лишили.

ПОКЛІН ОЛ. КОШИЦЮ

Жив наш Кошиць, добрі люди,
Нам співав — більше не буде.
Жив між нами як людина,
Поки вибила година.

Чи хоч тяжко ми зітхнули,
Як вість про смерть ми почули?
Лишив пісню, щоб раділи —
Нею жили і прозріли...

Так бувало, тай так буде!
Терплять наші славні люди.
Не бачимо їх, не знаєм, —
Не раз в душі проклинаєм...

Він як сокіл був між нами,
Веселив нас співанками;
Перестав уже на віки —
Не допоможуть плач, ні крики.

Та знаємо, добрі люди, —
Дух генія жити буде!
Буде літати над гори,
Гомоніти понад доли...

Тих пісень ми незабудем,
Веселитись ними будем...
Нехай повік живе з нами
І розноситься світами.

Хай любов живе єдина,
Хай співає Україна!
Рядки з малюю укладаю. —
Генія навк прощаю...

Поховали в домовині,
Мов скитальця у чужині...

Де ж на все спічне великий
Творець пісні і музики?

Хоч здалеку я прощаю —
Низько голову схиляю,
Я, — дитина України —
З болем втрату відчуваю.

М О І Д У М И

Світе тихий, краю милий, люба Україно,
За тобою на чужині душою я гину.
За тобою, наша мати, тужу і сумую;
За тобою, Україно, жаль і болі чую.

Ось, весна вже, світить сонце, вітрець подуває,
Моя мрія пташиною в височінь буває.
Добре, що хоч у чужині друзів щирих маю —
До них начеб то до рідних думкою злітаю.

Слухай сестро, слухай брате, послухайте друзі,
Що я бідна між чужими зажурилась дуже.
Коли б мати Україна із мертвих воскресла —
Настала б тоді й для мене мов по зимі весна.

Серце тоді б відпочило, журба розтопилась,
Тоді б я і на чужині нічим не журилась .
Поки ж Ти ще, Україно, в кайданах, в неволі —
Не співаю я, — болію, хоч ніби й на волі.

Нехай інші регочуться, — сміятись не можу...
Поки довг свій народові я сповна не зложу.
Україні любов даю, пісні укладаю
І Господа я за неї в молитвах благаю...

НАРІКАЮТЬ ЛЮДИ

Нарікають люди, долю проклинають,
Забуття в горілці день і ніч шукають.
Ні світа не бачать, ні краси природи, —
Вічно в памороці, роблять другим шкоди.

Байдужніють люди, сіль життя мокріє,
Не одна родина ледви животіє.
Нівечіють люди, у злиднях страждають,
Не старі роками — зламані — вмирають.

Як би так, дай Боже, щоб очі протерли,
Вони б же від себе всю біду відперли.
Може зрозуміли б всесильну природу,
Пили б не горілку — кришталеву воду...

Вони би віджили, тверезими стали,
Від світу правдиву б повагу дістали.
Гарно було б людям у змаганнях жити,
Змогли б Україну на все відродити.

А так, ми бездомні, держави не маєм,
Як ті сиротята безвісно вмираєм.
Недоля нас в корчму заганяє пити,
А наша байдужність не дає нам жити.

Гірко вік марнуєм, здоровля і силу,
Самі необачно простуєм в могилу.
Ох, було б же гарно, як в небі у Бога...
Та не всім однака стелеться дорога.

СПІВАЙ!

Співай, співай! Нехай гомін лунає!
А плачеш — сховайся, нехай ніхто не знає...
Співай, співай! Нехай голос дрожить!
Як плачеш — сховайся, нехай ніхто не кпить.

Співай, співай! Веселою все будь!
А плачеш — сховайся від людей де небудь...
Співай, співай! Нехай твій спів летить!
Ніхто не пізнає, що в тебе болить...

Слава Тобі, Боже, я серцем радію,
Що людям я пісні співати умію...
Талан є мій — слово, воно силу має, —
Воно блискавками по світі літає.

Моє слово ніжне, свіже і чистеньке..
Тому воно й просте, а за те щиреньке.
Як те дитинчатко при мамі радіє;
Не знає, що буря по світі шаліє...

Так і я не знаю ні страху, ні болю, —
Думкою буваю, мов пташка по полю.
Свобідна, весела, хоч час мій минає...
Мене моя доля за руку тримає,

Тим то я щаслива, не дивуйтесь люди, —
Як будете щирі — і вам добре буде.

Мамо моя, люба мамо, мамо моя рідна,
Скажи чому Україна така тепер бідна?
— Ой, дитино, моя, мила, журишся багато...
За свободу України загинув наш тато.

Наша мати Україна здавна була б вільна,
Як би кожне з дітей її було щире й вірне.
Як щоб кожний українець любив її, Неньку,
Україна вже зажила б у славі давненько.

МОЛИТВА

Поглянь з вишин, Боже, на нашу руїну...
Огрій своїм духом наш край, Україну.
Зміцни нашу душу і відживи тіло,
Що в страху і злиднях зовсім задубіло.
Заглушила мряка наші денні думи:
Вбила дика влада вищі всі розуми...
Пробудитись не хочемо вже ніколи;
Звикаємо, завмираєм у неволі.
Та надія в серці не заснула,
Україну, край свій рідний не забула.
Всемогутний, ще вмирати не бажаю...
Для народу свої пісні заспіваю.
У сні чую тихий голос України, —
Терпить вона, та в неволі не загине.
Розійдуться хмари чорні — ясно буде.
І в неволі ще повстануть гідні люди.
Ще відчують Тебе, Боже, звеселяться...
Ворогам, катам червоним не скоряться.
А нам в наші серця й душі пішли, Боже,
Твою силу, що творити чуда може.

СОЮЗОВІ УКРАЇНОК З. Д. АМЕРИКИ

Чверть віку минуло, як життя збудилось —
Українки в цьому краю Союз заложили.
У цих краях повстало відділів вже багато, —
У працю для відділу пішов час незайнятий.
Я — членка, розумію і завдання сповняю
І всіх жінок вступити у відділ я вмовляю.
Хоч я й є головою, та членок не багато;
Ненависть між жіноцтвом бушує ще завзято.

Щось люблять обмовляти, аж слухати вже годі..
Чи згода запанує у нашому народі?

Сопуть жінки на гонор... Чи є за що?— спитати.
Не хочуть, чи не зміють другому честь віддати.

Одні допомагають, —готові й душу дати,
А інші стоять з боку, навчились тільки брати.
Аж подивитись розпач, людей ми відганяєм..
Бездільних, знову, в себе ми зовсім не бажаєм.

Є між нами одиниці, що віддали б душу...

Таких я поважаю, поклін віддати мушу.

Вони люблять Україну, свій край не забувають.

Вони й працю по відділах самі всю виповняють.

Таких членок бажаєм ми як найбільше мати,
Що працює щиро і хоче працювати.

Н. П О Б У Т О В І

УЧИ НАС, НЕНЬКО

До праці звикати, вставати раненько —
Учи свої діти, Українська ненько.
Себе в дисципліні треба гартувати
І жартів при праці, щоб не витворяти.

Треба все уважно — на все час свій маєм.
Учи, люба ненько, чого ще не знаєм.
Не самому їсти, — і ближньому дати,
Хліба подостатком завжди будем мати.

Хто змалку, зарання шире серце має,
Той в світі щасливий, біди той не знає.
Так мене учила моя рідна ненька, —
Добре памятаю, хоч була маленька.

Доню, каже, доню, маєтку не маю —
Не в маєтку щастя, — пережила, знаю.
Не шукай у грошах любови, спокою...
Бо натрапиш пекло, як сталося зо мною.

За грішми вганяла, щоб панею бути,
Однак, помилилась, там щастя не чути.
Не в багатстві щастя, не в палатах, доню,
Але, як не віриш, шукай — не бороню.

Доволі нажилась, пережила, знаю,
Ціле мое щастя — тебе, доню, маю.
Тобі мудрий розум, талан випросила,
За тебе я Бога, що днини молила.

Як мене не стане, не забудь згадати,
Хоч буду я в гробі тихо спочивати.

Моя люба мати в щасті проживає,
 Бо на світі доню на старість ще має.
 В день і в ночі мати очі обтирає,
 Не гіркі лиш сльози, а радісні має.
 Як би матері всі дітей так повчали,
 Вони б у пошані віку доживали.
 Дитина б до неї любов відчувала,
 Для своєї мами душу б й серце дала.
 Таку добру матір повинні всі мати.
 Таких наші діти будуть шанувати.
 Але й ви, матусі, позір на це дайте,
 Маленьку галузку в руках нагинайте.
 Не бийте, не лайте, — того їм не треба;
 Тільки лагідненько, мов сонечко з неба,
 Любіть, огрівайте, вчіть їх дисципліни;
 Будуть колись люди й з вашої дитини.
 І вас добрим словом дитина згадає...
 Дитина змаленьку бистрий розум має...
 Вина є матусі — дитину голубить,
 Не нагне до праці й тим її загубить.
 Любить дітей треба, але й нагинати, —
 І дитина матір стане шанувати.

ЯКА Я ЩАСЛИВА

Як же тут весело, як хочеться жити...
 Люди тут все милі, їх хочу любити.
 Є тут наша церква, українська школа;
 До неї спішу я, учитись готова.
 Як край свій любити я хочу навчитись;
 За життя боротись, у життя пробитись.
 Бо я ще не знаю, як на світі жити,
 А я так хотіла б все людство любити.

ДИТИНА

Плачем на світі мале відозвалось,
Немов би долі відразу злякалось.
Квилить дитина, зором оглядає,
Де я? — благально питає.

Де я? Чого ось така я маленька?
Хто ж мене пригорне до свого серденька?
Доля до неї шорстко промовляє,
Аж сльоза дитині в очах замерзає...

Вчула дитина оту гостру мову,
Зажмурила очка, поникла до долу —
Доля розповіла, що має робити:
Рідній Україні все життя служити.

— Так, терпіти маєш, нарікати годі,
Славною ти станеш між своїм народом,
Цілим своїм серцем ти мусиш любити,
На кожному кроці всім добро творити.
Люби свого брата, жаль сховай в серденьку,
А буде все тобі на душі легенько.
Вкажуй людям стежку, в темряві віконце;
Веди їх тревало до раю, до сонця.

Дитина заснула, мати подивилась,
Своїм дитинятком тихо зажурилась.
Зітхнула глибоко, молитись почала, —
Своїй Україні дитину віддала.

ДЕ ЩАСТЯ?

Щастя людина світами шукає,
Своїх ненавидить, Бога проклинає;
Хоче лиш вигоди, пошани, похвали,
Щоби всі любили, у двоє складались.

А сама людина — горда, все гнівуча,
 Остра як та бритва, мов окріп кипуча.
 Ніжності у неї, скромності нема,
 За грішми, маєтком до смерти вганя.
 Почестей лиш хоче, надто вибаглива,
 Самолюбна, другим дуже не зичлива.
 А як би людина правду пригадала,
 Так може б відмінно з людьми поступала.
 Була би лагідна, до всіх усміхнена,
 Не ходила б вічно хмура, зажурена.
 Життя розпізнала б, людей шанувала
 І жила б весело, турбот оминала.
 Праця для людини, мов життя потрібна,
 Лишень не працює людина негідна.
 Всі ми живі люди — дбаєм, не дармуєм,
 У праці щасливі, в собі сили чуєм.
 Серцем вдоволені, живемо у згоді,
 І волю здобудем нашому народу,
 І Бог Всемогучий чуває над нами,
 Але... Наше поле — вкрито бурянами!

ЧОГО Я ХОЧУ

Я багато не жадаю, тільки трешки бути в раю;
 Там ходити, віддихати і ніколи не вмирати.
 Я так дуже люблю квіти, а понад все малі діти;
 Їх кохати, доглядати, з свого ока не спускати.
 Щоб спокійно в світі жити і нічим би не журитись;
 Не хворіти, не терпіти, та корисно в світі жити.
 Я людей усіх кохаю, для всіх долі я бажаю,
 Неба рада б прихилити, щоб весело могли жити.
 Боже, Отче, не гнівися, на нас з неба подивися...
 Чи даш те, що ми бажаєм? Тебе, Боже, ми питаєм.

СОНЦЕ СВІТИТЬ

Сонце світить, сонце гріє, а у мене серце мліє;
Треба серцю волю дати, пісню гарну заспівати.
Зачинаю потихеньку, тихо-чуло —любесенько,
Наче пташка в лузі, в гаю, всі мене почують, знаю.

І співаю, хай почують, відогнати сум пробують.
А без співу сумно-тихо, преться в хату всяке
(лихо.

А де пісня доступ має, сонце туди заглядає;
Як загляне —милий Боже! чи що краще бути
(може?

Бурі, громів не боюся; з нужди-горя я сміюся.
Бог мене за руку водить, ніщо мені не пошкодить.
Коли пісню я співаю, всіх на світі я кохаю...
Обняла б я всіх душею — така сильна тоді з нею!

М О Л О Д І С Т Ь

Молодість, молодість, яка ти прагнуча!
Думки в тебе смілі, ідеї блискучі...
Молодість, молодість, яка ж ти тужлива..
Кожна хвиля тобі стає все бурхлива.

У голові твоїй все зелений гай;
Бо ти у любові бачиш небо, рай.
Молодість, молодість, хто тебе не знав?
Яка ти чарівна, хто життя кохав.

Коли ти відійдеш, почорніє гай,
Страх до очей лізе, шепоче —вмирай...
Хоч не раз ще хочем весь світ перейти, —
Молодість на старість годі віднайти...

Л І Т О

Липневе літо, в колосках пшениця,
Зима і літо — яка ж то різниця!
Інші зиму люблять — я соняшне літо,
Як скрізь достигає пшениця і жито.

У жнива я тому й на світ народилась.
Для того, щоб в житті нічим не журилась.
Хлібець святий маю, зелену ярину,
В літі розкошую — і в зимі не згину,

І зима і літо швиденько минають,
Та люди ще весну і осінь чекають.
Весна справді люба, весела, надійна —
І осінь людині — приємна, спокійна.

Та не всім спокійна — буває слотиста,
Як душа в людини злостлива, нечиста...
Щоб людей любити, всесвіт і природу,
Треба любов мати в серці замолоду.

Хоча наше серце не раз терпить горе,
А життя людини — не сіяне поле...
Мусимо орати, посіяти зерна,
Щоби старість наша не була мізерна.

Так мені судилось, прийти в літній час,
Коли вся природа ласкава до нас...
Чому ж я не мала б бути вдоволена
Людиною чуюсь — я жінка, Олена.

Хто в зимі родився — от, того не знаю...
Для них ласку щирю в серці відчуваю.
Для них і природа все снігом укрила,
Для них їх колиска — неначе могила.

Вигривала мати, та перина може...
Мене ж сонце гріло, дяка тобі, Боже...

Бавила природа, не пестила мати
І від соловейка я вчилась співати.

Співаю я птахом і журби не маю,
Бо я від маленьку увесь світ кохаю.
Мати бідна була, — батько не багач,
Мені все казали: — Оленко, не плач!

Повітрям живися! — Квіток мені дали...
А хліба ні бульби своєї не мали...
Батько — швець-музика, ну а мати прачка.
А мені бажали, щоб пішла я в швачки...

Хоч я добре шию, біду зашиваю...
До пера найбільший потяг відчуваю.
Перо є мій любчик, що диктую — пише,
Знаю, що ніколи не зрадить, не лишить.

З пером я довольна, співаю, жартую,
Бо в житті розради не раз потребую...
Скрізь на світі люди бувають зрадливі,
З пером, ми обое, спокійні й щасливі.

МОЄ СЕРЦЕ

Не для тебе, серце моє, вітрець повіває,
Не для тебе, серце моє, ясне сонце сяє.
Не для тебе ясний місяць, зорі миготять,
Не для тебе, серце моє, пісеньки співають.
Тобі в світі не судилось, в розкошах зажити,
Тобі, серце, так судилось — лиш слізоньки лити
Тобі, серце, не судилось по світі гуляти...
Тобі лише сумувати, що стає — писати.
Зажмурился, не дивися, як милий гуляє,
Лишив тебе, сиротину, іншу обнимає...
Іншу обняв тай голубить, а ти іди спати,
Що діється у серденьку світ не мусить знати...

ХТО ЩАСЛИВИЙ

Не той щасливий, хто живіт напхає,
А той, хто веселий, — фантазію має,
Той собі у світі вміє раду дати,
Корисно прожити, про других подбати.

За дотеп і жарти люди мало дбають;
Тим то їх обличча сумно виглядають.
Треба нам конечно науки шукати,
А тоді вже зможем біду відогнати.

Наші люди збільша, хоч всього бояться,
Замість в згоді жити — негідно сваряться.
Лише сильні духом люди не вмірають,
Вони все по собі добрий слід лишають.

Вже час, пора крайня свої крила мати,
Щоб собі і другим світи показати.
Всюди по читальнях книжки позичають:
Тільки б їх читати, — а люди не дбають.

—Пощо нам читати — так відповідають,
--Коли і ті вчені нічого не мають?..
Воно трохи правда, та ніхто не знає,
Що вчений не грошей, а правди бажає.

Бо їсти і спати не жадна то штука..
Всіх нас задоволить лиш праця й наука.
Пророк наш, Шевченко, не був він багатий,..
Виходить не треба було б його знати.

Беликий Франко наш, також спочиває,
А чи є людина, що його не знає?
Може й вони книжки у руки не брали?
Як же вони інших правди научали?

Ось від таких людей нам треба навчатись..
Так ну мо до світла й до діла всім братись!

О, ДРУЖЕ МІЙ

О, милий, любий, друже мій,
Я все дивлюся в образ твій.
Твій голос, сміх я пізнаю,
З тобою, милий, лиш живу.
Де ти ідеш, там я іду, —
Де б ти не був, тебе знайду.
Хочеш чи ні, і я там є,,,
Мій дух з тобою все живе.
О, любий, милий, друже мій,
Я все дивлюся в образ твій.
Твій голос, сміх я пізнаю...
Тобою, милий, я живу..

ТО З ЛЮБОВИ (Дівоче).

Ох, козаче, сльоза з ока впала...
То з любови, яку я пізнала.
То з любови до тебе, козаче,
То з любови дівчинонька плаче.
То з любови я тепер сумую,
То з любови я себе не чую.
То з любови перо в руку взяла,
То з любови листок написала.
То з любови, думаю про тебе,
То з любови забуваю себе,
То з любови пишеться рядочок,
То з любови сварить мати дочок.
То з любови так серце стукоче,
То з любови, воно щастя хоче,
То з любови в вікно заглядаю,
То з любови — спокою не маю.
То з любови — квіточку впіймала,
То з любови плакати я стала;

То з любови я пісню співаю,
 То з любови, тебе виглядаю.
 То з любови буду я писати,
 То з любови буду тебе ждати,
 То з любови до тебе, козаче,
 То з любови перо мое скаче.
 То з любови буду я співати,
 То з любови — тебе виглядати,
 То з любови серце я відкрила,
 Бо, козаче, тебе полюбила.
 То з любови, плаксивою стала,
 То з любови сльоза з ока впала,
 То з любови, ох, милий мій Боже,
 Бо з любови чудо статись може.
 Бо з любови ошаліти можна,
 Бо з любови так сумує кожна;
 То з любови дівчина страждає,
 То з любови серце завмирає...

ЧОГО ТО НАМ?..

Чого то нам на старість нудно?
 Чому то втіху знайти трудно?
 Чому від нас втікає сила,
 Чого життя стає немиле?
 Чого? — Скажу вам, добрі люди...
 До віку радість з нами буде,
 Лиш не сидімо сплівши руки, —
 Бо кпитимуть з нас наші внуки.
 Самі ми чинимось, мов діти, —
 В безділлі любим посидіти...
 Без праці й сила утікає,
 Безділля радість відганяє.

Конечно треба зрозуміти, —
Живем, щоб добре щось творити,
А ми у сплячку западаем,
Вмирать повільно зачинаем.

І руки кожний держить при собі,
Хоч би й безногий — стоїть у гробі.
Жаліти нас ніхто не буде, —
І цілий світ всіх нас забуде.

ПОХОРОН ДІДИЧА

Дзвони звонять, не втихають,
Це дідича в нас ховають...

Гарна днина, милий Боже!
Умер дідич... Не pomoже!

Жив панисько у місточку,
Двох синів мав, одну дочку.
Пан Вішньовскі зпольська звався,
Був він графом, — добре мався.

Кланялись йому всі низько...

А який він був панисько,

Різно люди говорили, —

Найбільше ті, що служили:

Як то панки в карти грають,
Усе добро пропивають;
Як в лінивстві час гайнують
І своє життя марнують.

Селянин, знов, як що й має,

Що зробити з ним не знає.

Хотів би й він добре жити,

Та нізащо... щож робити.

В одній хаті жінка прала, —
Мала доня заглядала...

Вчула дзвони та й питає: ---
 Чому гомін не втихає?
 Чому ідуть кудись люди?
 Чи не бійка десь там буде?
 --Хто то знає? --каже мати.
 --Забірайся мені з хати!
 Таж то пана там ховають,
 Память вічну заспівають...
 Як дитина те почула —
 Вмент на цвинтарі вже була.
 Бачить: жінки й чоловіки,
 Криві, сліпі, все каліки,
 Всі розхристані, в лахманах,
 Про Божі заводять рани...
 Графчук стоїть уродливий,
 Синьоокий, з лица милий,
 Коло нього гарні пані,
 Всі на чорно повбирані.
 Чого ж його проклинають,
 Сатаною називають? —
 Дівча собі міркувало,
 На паниска поглядало.
 Ксьондзи свое відспівали,
 До повозів поманджали...
 А дівча само зісталось,
 До могили приглядалось.
 Літ минуло вже немало;
 З гробу, десь, й сліду не стало...
 У війні світ опинився,
 Кровю, злиднями умився...
 Дівча росло калиною,
 Розпрощалось з родиною,

В світ далекий полинуло
І в чужині не згнуло...
Працювало щиро, тихо,
Зрозуміло в чому лихо:
Слабший душому все братом,
Душий слабшому — злим катом...

НА СТЕЖЦІ ДО СОНЦЯ

Вперед іду... Куди? Не знаю...
Мушу йти, наказ я маю.
Я відважна, не лякаюсь, —
Іду вперед, — не спиняюсь.
 Маю світло в своїм оці,
 І вчителя в лівім боці...
 Слухати його я мушу,
 Тим врятую свою душу.
По дорозі всіх стрічаю,
Чим лиш можу — помагаю...
Все до людей усміхаюсь;
Тяжко мені — не згинаюсь.
 Хоч негода, сніг падає,
 Віє вітер, з ніг збиває,
 Я надію в серці маю,
 Вгорі сонце — добре знаю...
Хоч на небі хмара чорна,
В мені сила є відпорна;
Пісоньку собі співаю, —
Не скимлю, не нарікаю..
 Йти вперед манить душу,
 Хоч як тяжко, а йти мушу...
 Там є правда, там є сила,
 Яку так я полюбила.

Вітер свище коло уха,
Зірвалася заверюха...
Я у серці весну маю,
Мороз щипле — не зважаю.

Я не чую болю, муки,
Бог веде мене за руки,
Я безпечна, не бідую,
Інші плачуть, і я чую.

О, мій Боже! Твоя сила
Різних тайн мене навчила;
Всі ті тайни людям лишу,
Все, що знаю, я опишу...

Так, опишу все гарненько...
Хай читають помаленьку.
Я всю силу в письмо вложу,
Все дам людям, що лиш можу.

Бо людей я так кохаю,
Правди слова розсіваю,
Бога молю, щоб прозріли,
Щоб на світі жити вміли.

Не всі вміють гарно жити,
Не всіх можна вдоволити;
Терпить тому нарід бідний,
Зрозуміти не все гідний...

Ласки Божої не має,
Прагне всього, досягає,
Злоба в серці, руки чорні,
Загребущі й нешиковні...

Бачу все я і болюю,
Хоч допомогти я умію...
Правди не хочуть прийняти,
Хоч даю — не хочуть брати.

В імя Христа руки взношу,
Бога за людство я прошу:
Поможи їм, милий Боже,
Тим, хто знати все не може...

ВСЕ МИНЕТЬСЯ

Сумно тепер жити в світі, і дарма,
Бо спокою і любови, щось нема.
Не впадаймо всі на дусі, вперед йдім!
І потіху та розраду всім несім.

Хоч бушує війна клята, чути крик;

Іде вояк молоденький, хоч не звик.

Дарма мати ломить руки, в серці жаль, —

Іде син її далеко, в чужу даль.

Ой лютує війна люта, нищить все...

Іде вояк, маширує, кріс несе.

Хоч коліна під ним гнуться — він вдає,

Що веселий; боронити край має.

Чи холодно, чи гарячо, він терпить;

Не у дома, а в бараках бідний спить.

Щоб там їсти не давали, їсть не мие,

І спокійно в дисципліні карк свій гне.

Дає життя своє за край, на війні —

Не один з них не поверне, ой, ні, ні...

Не плач гірко, рідна мати, бо дарма...

Не одного сина взяли і — нема.

Маймо віру, любі мами, все пройде,

Ще радіти ваше серце всім буде.

Ось затихнуть всі гармати, так страшні —

Стрічі будуть і веселі, і сумні...

Лиха війна не жартує, смокче кров,

На часочок трохи стихне, а там — знов...

Бо так було і так буде, на землі —
 Все терпіти і страждати мусим ми...

Л Ю Б О В

Питається мами доня: — Скажи, що то любсв?
 Чому в світі стільки горя і ріками ллється кров?

Тому, доню, каже мати, в нужді всі народи...

Бо між ними все ненависть, а немає згоди.

Любов, це є пишна квітка, ніжно процвітає —
 І приносить тим лиш щастя, хто душу й серце має.

Хто плакає оту квітку, як вона в природі...

А хто квітку не догляне, — нема у тих згоди.

Щоб ту квітку виростити, щоб все процвітала,
 Любов в серці треба мати, щоб росла, не вяла.

Як про неї забувати, спокою не буде;

Бо без неї війни, нужда і всякі облуди.

НЕ ДАЙМОСЯ ВЕСТИ

Не даймося вести на світі чужому,
 Пробиватись треба, хоч трудно, самому.
 Учімся, як жити і світла шукаймо,
 Вести себе темним ніколи не даймо.

Ідм шляхом своїм до правди, науки,

А розум свій маймо, як маємо руки.

В ярмі не живімо, раз можна на волі,

Най думка в нас стане, мов пташка у полі,

Високо літає і бачить простори,

Так ми підіймемось думками у гору.

Не даймося вести, не будем блудити,

Нехай кожний знає, як має сам жити...

Хай знає, як жити, як долі шукати,

Як в світі людині життя здобувати.

Бо сам хто не знає, той і не здобуде,
Щастя не осягне, перешкодять люди.
Не всякому можна серце показати,
Не кожному долю свою можна дати.
Не даймося друзі вести манівцями,
Дивіться, — дорога своя перед нами.
Вперед поступаймо, до цілі дійдемо,
Щасливо і мирно ми всі заживемо;
Загляне і доля до кожної хати,
Всіх будем любити, всім щастя бажати.

ЧОГО Я ХОЧУ

Ніби все я маю — де голову скрити,
Грошей не жадна я, є з ким говорити.
Та це все замало, не того я хочу, —
До кого говорю, голову морочу.
Я хочу свободи, — не у клітці бути.
Прибратися гарно, байки собі гнути.
І жити природно, правди научати
І крила свобідні, думки вільні мати.
Якби я великі в собі крила мала,
На землі край кожний очима б пізнала.
Коли б мені силу духову придбати,
Людям бідним правду і світ показати.
Щоб правду любили, Бога в серці мали,
Щоб всім було добре, про біду не знали,
Щоб лиха не стало, ні сварок ні плачу,
Тяжко мені жити: порядку не бачу.
Нема в нас спокою, так що ж я тут маю?
У темряві жити? Я світла бажую!
Щоби всі прозріли, в серцях втіху мали,
Свобідно всі жили і нужди не знали.

Щоби війн не було, не вбивав брат брата,
А син щоб не зрадив большевикам тата;
Сестра щоб сестриці добру раду дала,
Мати ж Україна з неволі щоб встала.

Тоді аж скажу я: добре мені жити!
До кого б я мала щиро промовити..
Люди б веселенько пісень заспівали,
А щebetом пташки любови додавали.

Тоді б я ходила в садку і в городі,
Я б пихи не знала, як то тепер в моді.
Вітрець легесенький холодив би душу,
Щож мені робити? терпіти ще мушу.

Може людська злоба піде в куток спати,
Людина свобідна зачне раювати.
Тоді то я буду квітки гарні рвати,
Собі на утіху віночок сплітати.

Молоді дівчата будуть помагати,
Радо з парубками піchnуть жартувати.
Я з ними весело разом заспіваю,
А коли то буде? Сама ще не знаю.

Поки що потиху що думку колишу,
Як буду щаслива, тоді все опишу..
Нехай прочитають, що я за людина,
Як всього бажаю, мов мала дитина.

Тепер ще даремно руку простягаю,
Колись буду мати, — надію ще маю.
Надія і віра мене не лишають,
Заждати хоч кажуть, — мене висмівають.

ОГНІ ГОРЯТЬ

Горить огонь, є диму тьма,
Перейти стежки нам нема,
Доми горять, людські майна...

Ой, знаємо, що то війна.

Війна для всіх грізна то річ,

Неначе чорт лізе до віч.

Болить тіло, гостра зима,

Злидні всюди, їсти нема...

Горить огонь, диму є тьма,
Скрізь ненависть, згоди нема.

Огонь горить, палить до тла,

Змітає все наче мітла...

Ох, Боже мій, серце болить, —

Миру нема, любов десь спить

Ох, Боже, дай мир, тишину,

Здобуть свій край, землю вільну.

Поможи нам війну прожити,

Набрати сил, огонь згасить;

Скрізь перейти, не чути страх...

В нас Ти живеш, зітри зло в прах.

Ой, чую я душа горить,

Одна вона бідна не спить.

Хотіла б я за один раз

Всім допомгти, обняти вас...

Відчуйте силу ви мою,

Що я в словах передаю.

Слухайте всі таємний глас:

Що сам Христос сказав до нас:

Любіться всі, прощайте гріх...

Моліть, щоб Божій дух поміг...

Щира любов біль загасить,
 Як в серці Бог, який не спить.
 Великий дух в мені живе,
 Чисту любов передає...
 Любов ту хочу я роздати,
 Щоби могла спокійно спати.
 Огні горять, ще диму тьма...
 У душах мир, злоби нема...
 Весна співає тихо — цить!
 Лиш за народ душа терпить.

ЧЕКАЮ НА БОГА

У зимовий вечір, пізно між людьми тинявся,
 Перемерзлий малий хлопчик; Михасем він звався.
 Блукав, ходив помаленьку, кругом озирався...
 —Коли ж, врешті, Бог надійде? сам себе питався.
 —Я вже довше так не зможу на нього чекати,—
 Вже замерзли мої ноги і сон кличе спати...
 Студень, зимно... Під церквою на поріг сідає:
 —Де ти, Боже? Я так довго на тебе чекаю...
 —Змерз я дуже... Чи довго ще мушу Тебе ждати?
 О, я знаю, що Ти прийдеш! —так казала мати.
 Їде гарна якась пані, хлопчину питає: —
 До кого він так говорить, кого він чекає?
 Хлопчик свої рученята від зимна стискає: —
 Та ж на Бога! Гут Він прийде! —так відповідає.
 Батько в мене вже померли... І мама заснула,—
 Не хоче, щось, збудитися... Я й просив —не чула.
 Перед тим, як умирати, розповіла мати,
 Що мене не зможе більше вона доглядати.
 Бог мене візьме до себе, бо я сиротина...
 А тут й досі Його нема, хоч пізна година.

Я на Бога у студені вже довго чекаю!
 Він візьме мене до себе, до вічного раю.
 Взяла пані його руки, своїми розтерла...
 (Бо від зимна задубіли)... Сльозу собі втерла.
 — Ходи! Підеш ти зі мною, годі тобі ждати!
 У моїй хатині будеш в теплі ночувати...
 І взяла вона до себе сироту маленьку;
 Дала йому їсти, й пити і одіж тепленьку.
 Хлопчик малий теж до неї щиро привязався...
 — Певно ти, пані, від Бога? — не раз так питався.
 — А може ти ангел добрий, сиріток збираєш?
 Ти ласкава, дуже добра, щире серце маєш...

П І С Н Я

О, пісні весела богине, музо, ласкава моя,
 Хто щиро тебе не кохає, — тіль безпомічна твоя.
 Піснею грієш мов сонце, мов в сонці в тобі огонь є,
 Тебе пізнати й кохати — кожний щасливий буде.
 Пісне, я тебе кохаю, радію тобою весь час;
 Хто тебе, пісне, не знає, той найбідніщий є з нас.
 Пісне, чудова красуне, — моя товаришка ти.
 В хвилях сумних ти веселиш, вказуєш шлях до
 (мети).
 Пісне, ти цінна перлино, шляхетна й люба мені...
 З тобою серцем я тішусь, горю з тобою в огні...

ПРАВДИВА УКРАЇНКА

Маленька Оля сама в городі, мов ангел чиста;
 Бався тут, доню, — мати сказала — скочу до міста.
 Через городець, через рівочок мама майнула, —
 Пішла до склепу, щось там купила, тай повернула.

Маленька Оля, наче віджила, стала співати,
 Очі піднесла вгору до неба — пішла до хати.
 Образів в хаті повно довкола, стала казати —
 Ви будьте тихо, я вас мов діток буду купати.
 Образи святі, ви почорніли, — вас повмиваю;
 Ви не гнівiться, вам не молюся, — Бога я маю.
 Ви хоча святі, мені нерідні, вас я не знаю,
 Все, що я хочу, щиро попрошу й від Бога маю.
 Мріяла Оля зрости велика і гроші мати, —
 Бідним немічним, і всім нещасним поміч давати.
 Все роздавала, що лише мала, хоч мати била;
 Свою натуру Оля ніколи вже не змінила.
 Нераз дістала вона від мами, кров обтирала...
 Зуби боліли, синці чорніли, — Оля не дбала.
 А то натура, — ніяк зламати, — казала мати. —
 Ой, ти дитино, терпіти будеш, — сама страждати.
 Оля раділа, хоч як терпіла, води напилась;
 Сльози обтерла, наче завмерла, за всіх молилась:
 Боже помилуй, Тебе благаю, дай мені сили —
 Любити нарід і Україну — аж до могили.
 Святих вмивала, пальцем кивала, щоб пам'ятали,
 За нарід рідний і Україну Бога благали.

ДУМА В САДУ

Літо, квіток у саду різнота.
 Припікає сонце, додає охоти.
 І вітрець легоче, десь пташка цвіркоче
 І душа з утіхи щебетати хоче.
 Уже близько липень і зацвіте липа,
 Зелена, розлога, медами налита...
 Гарно відпочити, в холодку затишно...
 Мене ж так і манить — полетіти спішно.

У чистому полі людський гомін чути;
От там, у дозвіллі, хотіла б я бути...
На селі жила я до п'ятнадцять літ,
На селі пізнала той чудовий світ.

Ранками по полі бігала різвенько,
Не мала туги там — на серці легенько;
На селі співала про любов-кохання,
Хоч в серці гніздилась зневіра зарання.

Віночок плела я нераз під вербою...
Та... Мрії діточі поплавли з водою.

Д О С О Н Ц Я

Сонечко ясне, де ти заховалося?
Рясних сліз моїх може ти злякалося?
Чи зими, може, чи вітру, що дує?
Чи України, — що тяжко бідує...

Сонечко ясне, глянь з неба ласкаво...
На землі вітер дме снігом лукаво.
Мені тяжко й темно, мов в глибинах моря;
Засвіти нам, сонце... Рятуй нас від горя.

Засвіти нам з неба і стане погідно
І вітри затихнуть, сніг зійде повільно;
В долині стою я, немов сиротина,
Молюся до тебе, мов мала дитина.

Бачу, ти відчуло... Дивишся звисока
І сльоза гаряча впала з мого ока.
Упала на груди, тугу мою змила
І в мойому серці надію збудила.

Ти не тільки в небі, сонце, місце маєш —
Ти є скрізь і всюди, все бачиш і знаєш;
Мою Україну ти визволь з неволі,
Щоб вільно зажила, мов птаство у полі.

Щоби Україна давню славу мала,
Діточок всіх своїх до себе збрала...
Бо діти бідують — сироти без мами —
Розвіялись снігом, блукають світами.

ПРО САМУ СЕБЕ

Кристинопіль місто, гарна, літня днина,
Іде по дорозі молода дівчина;
Іде від кравчині, шиття научалась, —
Весела, співуча, до сонця сміялась.
Нагрій мене, сонце, вигрівай щиренько,
Від тебе так люблю, тепло на серденьку...
Ти мене почувеш, хоч пливеш високо, —
Ти неначе Боже Всевидюче Око.
Кожного розгріти ти, сонце, умієш,
Мову мою щирю певно зрозумієш...
Світи мені вічно, бо світла я хочу,
А плачу й сумую у темряві ночі.
Сміється дівчина, впівголос шепоче;
Соняшні проміні загорнути хоче.
А сонце звисока уже припікає,
На груди дівчини промінням спадає.
Аж ось, на городі сусідка воркоче...
Дівчина старенькій вклонилась охоче: —
— Дай Боже вам щастя! — дзвенить голосок.
— Чи не мені квіти рвете на вінок?
— Еге... Ти, голубко, сама наче рожа.
Нехай сплине на тебе щира ласка Божа.
Ти з людьми ввічлива, дитинонько мила,
Щоб в гаразді, в щасті ти, Оленко, жила.
Щоб ти свою душу людям могла дати
І пісні веселі могла все співати...

Всміхнулась Олена, справді заспівала
І зірвану квітку ніжно цілувала...

ГОЛОС ТРУБКИ

Вчула голос трубки я раненько,
Не лінилась встати я скоренько...
Чую, пташка ніжно вже співає,
Співом чудним людей розважає.

В росі чистій пташечки купались,
По пташачі всі перекликались...
Вся природа зі сну вже вставала, —
Лиш людина сонна ще лежала.

Вчула голос трубки я близенько —
Ніжно просить, вже вставай Оленко!
Мов людина так мені казала,
Щоб з постелі я рано вставала.

Йди до праці, годі вже лежати,
Пісні, псалми маєш ти вкладати,
Щирі думи свої розікрити,
Всіх на світі ти маєш любити.

Думай тихо, ти, молися Богу —
Він виведе тебе на дорогу.

Думкою зайдеши вгору високо, —
Звідтам навкруг поглянеш широко.

Вниз поглянеш усівши на хмару,
Чи не знайдеш для себе ти пару;
Як в низинах пари всеж не буде, —
Тобі парою будуть всі люди.

А що далі — ти будеш вже знати,
Зерна правди будеш засівати...
Любов, правду ти сіяти будеш;
Нарід зо сну, з темряви розбудиш.

Втихла трубка, я паперу взяла,
Щоб тямити — все те записала...
Чую я, любов горить в серденьку,
Я словами сію помаленьку.

Знаю, — правду я сіяти мушу, —
Рятувати людське серце й душу.
Трубка завжди будить мене рано:
Гей! До праці людино кохана...

Що посієш — те збирати будеш,
Що напишеш — того не забудеш.

СТАРІСТЬ НЕ РАДІСТЬ

Зажурилась стара баба — мій Ти, милий Боже,
Хоче серце розрадоньки — світ дати не може.
Сіла собі на лавочці, руки заломала,
Тай думати про минуле потихеньку стала.
Сумно було старій жити — старого не було.
Як мужа похоронили два роки минуло.
Правда, пив він горілочку, тягнуло, бач, пити,
А як приходив додому — жінку брався бити.
Вона його не боялась, сила в неї була,
Як потягнув поза ухо, так зовсім не чула.
Та молодість минулася, перестав муж пити,
Відтоді стало вже добре обом старим жити.
То ж то було колись добре з старим гомоніти;
Ой, забери мене, Боже, нащо довго жити.
Сиділа, так муркотіла, руки заламала...
Щось у грудях закололо, стара заридала.
— Колись була я здорова, мов пташка у гаю,
Аж за серце щось стискає, як це нагадаю.
Ой, літала я на крилах, пісоньки співала...
Бо то і я колись голос жайворонка мала.

Аж заплачу я деколи, як це нагадаю...
От, минуло моє щастя — дарма споминаю.
От, минуло моє щастя, мов вода поплило, —
Сумувати зісталося, що й життя немиле.

РОЗРАДА МАТЕРЯМ

Чого сумуєш, мамо дорогенька,
Плачеш зігнуга від болю?
Чому вся пожовкла, моя мати мила
І зморщків багато на чолі?
 Чому зівяла, як билина в полі,
 Чому пісні не співаєш?
 Невже, матусю, моя дорогенька,
 До діток любови не маєш?
Ой, мої дітоньки, квітоньки мої,
Де вже пісні вам співати?
Літа минули, співати забула,
Пора в домовину лягати...
 Матусю мила, думай, щоб жити,
 У гріб не думай лягати...
 Ти не старенька, нам дорогенька,
 Найкраща в світі нам мати.
Дитино мила, щоб ти мені жила,
Розрада мені ти велика..
Цього не знаєш, не відчуваєш,
Як тяжке життя чоловіка...
 Поки жив твій тато, було весело,
 Був голова у родині;
 Толі я співала, діточок ховала,
 Така не була, яка нині.
Дитина чула, слова ті гіркі,
Болізно, тяжко зітхнула;

В сирітський хаті старенька мати
В думах додолу зігнулась.

Нема там сонця, нема розради,

Скрізь у хатині біднота...

Десь там далеко, лиха не знає,

Гуляє, п'є там голота.

З жури вяне мати, безрадна без тата,

А в розкошах інша гуляє...

Бо інша уміє собі ради дати,

Як жити — вона добре знає.

Нам не терпіти і не хворіти,

А жити, як всі живуть люди...

Якщо будем знати, про життя багато —

Радість до нас теж прибуде.

Нам співати треба, а не гризти себе,

Нужду ми самі тримаєм;

Як її позбутись, під нею не гнутись,

Знання й відваги не маєм.

Думки закиньте, що вас вбивають,

Бог, любов, правда є з вами.

Де Бог — там радість, люди веселі..

Чому ж так сумно між нами?

СОНЦЕ — ЧАС

На подвірі стельмах старий щось ріже, пилює,

Малий синок коло нього трісочку гнблює.

Він гарненький і біленький, хоче помагати...

На порозі стоїть мати, їсти хоче дати.

Глянув старий на дружину і на свого сина,

Ти вже кличеш обідати, котра ж то година?

Жінка вгору подивилась, там сонце світило...

Ой, здається, що вже сонце вдруге попоїло.

Бо... Годинника не мала, де їй, бідній, мати?
Сонце на те, щоб сказало, як час відгадати.
Кинув старий на бік пилу, моргнув на дитину,
Стріпав фартух, засміявся й пішов в середину.

А на столі вже капуста, хліб і бараболі;
Вхопив ложку, почав їсти, житись поволі:
—Та заклич же і Івася, нехай не майструє, —
Подивися де хлопчина, взяв що, то зіпсує.
А хлопчик вже на порозі — я вже тут є, тату!—
(Бо занюхав солонину, що пахла по хаті)...

Обмий ручки, Іванчику, напийся водиці,
Милий ти мій, робітнику! —ось, свіжа з криниці.
Мати сина напоїла, ще й носик обтерла;
Щоби мух не налетіло — двері ще заперла.
Їжте, пийте, —каже мати, —відпичніть в хатині,
Ти, старий, вже наробився, гаряче й дитині.

Нині сонце припікає, аж дихати годі.
На вечерю хіба хопти нарву у городі.
Пішла мати поміж грядки, лободу зриває,
А сонечко вниз спускалось, вже не припікає.
Назбирала в запасчину, цибульки нарвала...
І раділа бідна жінка, Богу дяку слала.

П О Р А

Волос ясний вже біліє, молодість моя минула;
Я щастя своє у світі під вечір мая здобула.
Хоч осінь, лагідний вечір, місяць на небі високо,
Спокій у мене на серці, хоч звогчує сльоза око.
Хоч весна моя минула, хоч літа вдруге не буде,
Вінок із квітів я сплела, на гробі положать люде.
Я свою могилу знаю, хоч жива я ще людина...
Готова вже, я чекаю, як вибе моя година.

Вечірню пісню співаю Богу мійому на славу
 І коли дзвін свій почую, засну спокійно, помалу.
 Слізно по мені не плачте, друзі, радійте зо мною.
 Свій обов'язок сповнила — буду лежати в спокою.

Боже, Ти Всевидючий, мое життя Ти все знаєш.
 За мої земні терпіння — мені заплату подбаєш.
 Людям лишаю ці пісні, що для них я уложила,
 Бо свій нарід, Україну, щиро серцем полюбила.
 Хоч були між нами люди, мною все поневіряли;
 Я їм радо всім прощаю, — душі моєї не знали.
 Та були на світі люди, що мене добре пізнали
 І своє щире спасибі з квітами мені складали.
 Я їх так щиро любила, як дитя маму рідненьку,
 І вони мене любили, як сестру свою Оленку.

М А Т Е Р І

Мамо моя, люба мати, чого ти сумуєш?
 Чи гнівлива ти на мене, чи біль в серці чуєш?
 Чи журбу лиху ховаєш, скажи мені мати...
 Тобі лекше в душі буде днів старости ждати.
 Хочу, щоб ти, моя мати веселою була...
 Щоб гіркі свої турботи при мені забула.
 Щоб сила тобі служила, щоб раділа мною...
 Любов моя щира завжди все буде з тобою.
 Тебе, моя мати рідна все буду любити...
 Коли ж бачу тебе сумну —тяжко стає жити.
 Коли, мамо, ти весела — я пісні співаю;
 З тобою я, мати рідна, на землі рай маю.

Б А Т Ь К О В І

Вже нічні погасли зорі — на день заяснілось,
 А на сході у загряві сонце появилось.

В одній хаті жінка-мати встала і думає,
До сплячого мужа й батька зтиха промовляє:—
Еставай, мужу, сонце світить, годі довше спати!
Бо з лежання дітям хліба не зможемо дати.
Вчув чоловік, підніс руки, жінка усміхнулась,
І до свого дружини цілувать нагнулась.
Уже роки, як побрались, любов їх вязала, —
У їх серцях і в хатині згода панувала.
Щастя плило, мов рікою, бо обоє дбали
І мені, своїй дитині, хліб, науку дали.
Такий батько, що все тямить, що він є людина,
Його й люди поважають, і жінка й дитина...
Такий батько розуміє, що він пан в родині —
І не робить жінці кривди, ні своїй дитині.
Добрий батько варт пошани, його діти люблять
І його вказівок мудрих в житті не розгублять.
Все до батька й до матері діти найщиріші...
Із усіх людей на світі — батьки наймилиці.

Д Р У З Я М

Мої друзі... Ми всі убогі, —
Для нас усіх одна дорога;
Одна дорога — в мирі жити,
Україну й народ любити...
Брати мої і сестри рідні, —
Без знання ми в світі бідні...
Любім друг друга й вічну природу,
Не клянём долі і свого роду...
Та в нас немає братньої любови,
Нема слів щирих, ніжної мови...
Нема завзяття, науки, знання, —
Тому все просим, шлемо благання.

ЕВСТАХІЙ - ЕДВАРД

Девятьлітній хлопчик — Стасем називався,
Був гарненький дуже — в свою маму вдався...
Матір любив свою, як в світі нікого,
Був дуже розумний, талан мав до всього.

Ходив вже до школи, учився пильненько;
Креслив і малював образи гарненько...
З гіпсу міг зліпити, які знав, звірята...
Все був коло мами,— оминав він тата...

Бо з його провини малий їх хлопчина,—
Слабує на серце, хворіє дитина.
Добрий мала доказ і все пам'ятала,
Коли їх дитина ревматизм дістала..

Батько був упертий, сказав: —Щож... Пропало...
Є більш дітей у нас. Ще тобі замало?
Як його не стане — ще четверо маєш..
Чого мені вічно ти ним дорікаєш?

Чув нераз хлопчина як мати ридала
Й до себе сердечно синка пригортала...
Питала, — чим буде, як піде між люди?
Тепер коло мами, — зросте —все забуде...

—Великим ніколи я, мамо, не буду;
Ось, я умирати незадовго буду...
В грудях мене тисне... Чому так? — не знаю...
Але тебе, мамо, я над всіх кохаю...

—Я дівчинку маю, Ганею зовется,
В школі вона мені найближча здається...
Мене скрізь водила, де сама буває
І все, що лиш має — мені в руки пхає;
Й вона українка, всі б її любили...
Якщо б подружились — гарно ми б прожили.

Дівча наче ангел не мож не любити...
Тільки не сподіюсь, щоб я міг дожити...
* * * * *

Якось його мати в крамницю післала,
Молока купити, — гроші й пляшку дала.
Крамниця близьенько; любив він ходити.
Для своєї мами прислугу зробити...
А мати найліпше його доглядала..
Не скоро вернувся —мати виглядала..
Аж іде дитина — дві торбинки має,
Одну поза себе несміло ховає..
Що ти там ховаєш? Мусиш показати!
Не хочу, щоб вчився з людьми збиткувати...
Не хотів хлопчина свій скарб показати.
Не допомгло, — мусів про все розказати..
Як пані в крамниці його голубила
І котика в торбу малого вложила,
—А я добре знаю: ти не любиш котів, —
Кажеш —діти мучать, дістають сухоти..
І цей бідний котик хворий виглядає,
Певно й він хворіє, слабе серце має..
Позволь мені, мамо, котика тримати...
Я сам його буду що дня доглядати.
Але ж він щось хворий, лапки криві має,
Краще віднеси їй, хай сама тримає... —
Не хотів віднести, вперся — хочу мати...
В комірчині його буду зачиняти...
Пригорнув до серця, в очах сльози стали...
Надійшли втім інші — хай держить! —сказали.
Ну, мати як мати, що ж мала робити...
Хай буде — сказала. — не треба лиш бити.
Кіт був слабовитий, щось ним підкидало,
Аж страшно дивитись, мучився не мало.

Глядів хлопець kota, пестив що хвилини,
 З молоком скрізь ставляв повненькі мищини.
 Літ девять скінчилось і Стася не стало..
 З туги за ним котик примирав помалу.
 Винесли дівчата, у біле убрані
 Маленького Стася, що заснув зарання..
 І трумну маленьку квітками укрили, —
 Бо малого Стася всі щиро любили.
 Мати тужним оком на батька глянула..
 Відтоді й пів словом докір не спомянула.
 І не треба було... Обое це знали,
 Що рідну дитину вони поховали..
 Раз мамі приснився, прийшов, обнимає..
 —Моя мамо, рідна, ваш Стась вас кохає..
 Не тужіть, тут добре, й для вас місце маю
 І малу Ганусю я взяти бажаю..
 І тут треба пари, без пари й тут нудно..
 Так, як і в цім світі — жити таки трудно.

НЕ ВСІ ОДНАКИ

Не всі люди в світі бувають однаки:
 Інші так жеруться, мов злющі собаки.
 Нещирість і сварки витворюють лихо..
 Там щастя панує — де згода і тихо.
 В спокою і згоді все зло зникає,
 А в злості людина себе лиш вбиває.
 В злагоді — щастя і розум, і доля,
 Та... Треба пізнати яка Божа воля.
 За гроші брат рідний братів убиває,
 З багачкою ходить, — бідну покидає..
 Багачам за гроші живеться легенько,
 За гроші страждає не один тяженько.

Я на світі Божім в бідності родилась;
Нікому за гроші я ще не корилась.
Талан свій я маю, ще й химерну вдачу, —
Сумлінно працюю — за грішми не плачу.

Бог батько, є добрий, тому помагає, —
Хто в своєму серці лукавства не має.
Живуть всякі люди у нас і повсюди,
Але від поганих терплять добрі люди.

ЛЮДСЬКЕ ЖИТТЯ

Зліпив Бог Адама з біленької глини
І дав йому розум зрілої людини.
Тужив Адам в раю, не мав що робити...
Бог сотворив Еву, щоб мав з ким ходити.

Хотів Адам знати як далі прожити,
Любив, бачте, жінку, бажав вічно жити.
Пішов він до Бога, висказав бажання,
(Еви там не було, спала — було зрання).

Бог глянув на нього Всевидячим оком,
Знав, що той ховає на серці глибоко...
Житимеш літ тридцять, будеш паном в раю,
Істимеш, що схочеш, станеш мудрим —знаю...
Лиш тридцять? То мало! Адам скрутив носом.
Хто ж по моїй смерті буде жінці "босом"?
Бог злегка всміхнувся, зтиха розмовляє: —
Ти стань собі збоку, тут віл прийти має.

Прийшов віл, покірно Богові вклонився,
На Адама глипнув, й чогось похмурився.
Бог волові каже: — літ тридцять їмеш жити,
Й тому чоловіку покірно служити..
Сіно будеш їсти, в соломі лежати...
Чи тим вдоволений? — тут можеш сказати.

Від глянув на Бога, йому стало тяжко, —

Тридцять літ служити вже відтепер — важко.

Боже, признаюся, стає мені нудно,

Жити тридцять років буде таки трудно...

Адам стояв збоку, шепнув потихеньку: —

Справді забагато, терпіти тяженько...

Я замало маю, а віл нарікає,

Відбери від нього — він же й так не дбає.

Дай мені що з того, — хочу довго жити..

Гарну маю жінку, жаль буде лишити.

—Згода! --каже Господь, —нехай по твому!

І сказав воліві щоби йшов до дому.

Адам усміхнувся: пятьдесят вже має!

—Це ще не багато! —Богу докучає.

Зачекай на боці, я пса запитаю —

Бо ж я всім по тридцять років дати маю.

Те саме й собані тридцять літ дарує...

Пес аж налякався, вдає, що не чує.

Зажурився дуже, хвостом став махати,

Не хоче за охляп дворів пильнувати...

—Помилуй псів, Боже, — здається багато,

Щоб за костюмаху стеріг людську хату.

Моргнув Адам оком, до Бога шепоче: —

Скороти на двадцять, раз пес сам так хоче.

—Стане по твому, коли так бажаєш...

Відберу псу двадцять — ти сімдесят маєш!

І на тому стало. Адам торгувався,

Поклонився Богу, а Бог засміявся.

Відтоді людина живе по природі

До тридцять літ своїх, а далі вже годі.

Опісля працює, як віл понад сили...

Живе, мов собака і так до могили...

Живе в вічному страху, бажав би все мати
І, наче пес кістки, нічого не дати...

Щирість десь щезає, людскости не видно,
Зовсім мов собаки — дивитись огидно.
Та є ще на світі, що живуть з утіхи...
То панські собаки дуріють від пихи...

В С Е С А М А

Погідний вечір, тишина, стою при вікні я сама...
Місяць на небі теж не спить...

В глибині серця жар горить.

Дрібненькі зорі миготять, для людей Божа бла-
(годать.

Вітер неначе десь заснув...

Він змучився, — цілий день дув.

Роса припала на траві, від роси листочки живі.

Ціла природа мабуть спить, —

Мойому серцю каже — цить!

Іди і ти відпочивай, на завтра сили набирай,—

Кріпитись треба; відпочинь,

З туги за щастям ти не гинь...

Тихо стою, чекаю ще, що творчій геній принесе...

Ось, летить ангел, крилом бе

І ось, при мені він вже є...

Став проти мене віч до віч, скрізь тишина, гли-
(бока ніч.

Чому, голубко, ще не спиш

І мрій чарівних ти не спиш?

Ціла природа, з нею я, в обіймах ночі не сама.

Ангел любови ще живе, мені заснути не дає..

В обіймах любих ніч злетить і серце втихне, не
(болить.

Це все уява... Я сама... Віршую, пишу все сумна.
 Сплітаю думи у вінець, поки надійде мій кінець.
 Тоді вічно ляжу спати і не буду вже писати.

Все, що треба, що я мала, людям бідним розда-
 (вала:

Хто що хоче — нехай має, щастя в світі заживає.
 Хто ж добути ще не може, допоможи йому Боже...

Щоб талан міг кожний мати, Тебе, Бога роз-
 (пізнати.

Як любов у серцях буде — спокій матимуть всі
 (люде.

Буде правда у народі, житимуть всі люди в
 (згоді.

О, мій Боже, все, що маю, за мій нарід я складаю;
 Собі лишу серце, душу, жити для людей ще мушу.

НУЖНИЙ БОГДАН

Іде хлопчик дорогою, зі школи вертає —

Натяг шапку аж на уха, носом підтягає...

Книжку тисне під пахою, що впрохав купити,—
 Бо як книжка перемокне, — буде мати бити.

Мати його бідна вдова, батька вже немає;

В комірному живуть, в нужді... Це він відчуває...

Твар блідонька, очі сині, але погляд бистрий...

Хоч бідненько він убраний, за те завжди чистий.

Вітер в очі просто дує, дощ лице вмиває,

І ось, з дерева малого пташеня здуває.

Підняв хлопчик пташенятко, його книжка впала,

А пташеня малесеньке в долонях сконало.

Підніс хлопець оту книжку, сльози в очах стали,

Бо побачив картки білі з болотом змішались.

Ліктем мокрим повитирав, щоб болото стерти,
 Малу пташку поцілував, хотів з нею вмерти.
 Бідна ти, моя пташино, ти добре зробила,
 Немало, десь, зла, недолі ти вже натерпілась..
 А я, бачиш, нещасливий, мушу якось жити..
 І до всього — моя мати буде мене бити.

Моя мати дуже гостро мене все навчає;
 За всяку малу провину мене побиває.
 Вона хоче, щоб у світі міг сам раду дати,
 Щоб учився пильно в школі і мудрим міг стати.
 Вона хоче, моя мати, щоби був я гарний..
 А я, чомусь, такий малий, вдався незугарний.
 Боже милий, глянь на мене, — Ти є всюди, знаю—
 Хай лиху свою недолю з пташкою сховаю.

А мені дай щастя в світі, щоб вийшов я в люди;
 Тоді певно моя мати вже бити не буде.
 Вона хоче, щоб я виріс на славу народу,
 Бо й батько мій січовик був, з козацького роду.
 Хотів, щоб Богданом звався й так мене назвали;
 Дали гарне мені імя, та щастя не дали.

* * * * *

Малий Богдан тулив пташку до серденька свого;
 Мати довго виглядала синочка малого.

Вийшла з хати, подивилась, іде син зо школи.
 Перестав дощ накрапати, син ішов поволі..
 —Мамо моя, подивися, я пташеня маю!
 Книжка з рук мені упала, будеш бити —знаю..
 Сльозу мати собі втерла, (щире серце мала) —
 Взяла хлопчика на руки, в личко цілувала.
 Ти, дитино, моя втіха,—не буду вже бити..
 Мушу тебе з маленького порядку навчити.
 Бо ж ти батька вже не маєш, бідна сиротина, —
 Тому хочу щоби з тебе зріс мудрий хлопчина.

Те пташеня, моя мамо, із дерева впало;
 Може й воно сиротина, їсти що не мало.
 Не гнівайся, мамо люба, тебе я благаю;
 Дозволь я десь під хатою пташку поховаю.
 А як виросту великий, ти станеш старенька,
 Буду й я до тебе добрим, моя дорогенька.
 Любий сину мій, Богдане, за що ж мала б бити?
 Таке дитя — скарб від Бога, можна лиш любити.
 Тобі, сину, все позволю, ти мій ангел з неба...
 Гніватись уже від нині, думаю, не треба.
 Вибачай, що колись била тебе рідна мати;
 Відтепер, мій сину, буду ласкою навчати...
 І тулила мати сина, ніжно цілувала...
 Чи ж люблю свою дитину мати не кохала б?

ДІВОЧІ МРІЇ

Світить всім, гріє, сонечко ясне;
 Яке ж воно миле, яке прекрасне...
 Яка дивна радість мене овиває,
 Неначе мій милий мене обнимає,
 Неначе мій любий цілує чутливо,
 Його так прагну, жду нетерпеливо...
 Його я хочу все при собі мати
 І йому одному всю себе віддати.
 У його обіймах все хотіла б бути,
 Його цілунки і серце відчуті...
 Йому одному всю душу відкрию,
 Від нього в житті нічого не скрию.
 З ним мені любо, весело, мило,
 За ним моє серце тяжко затужило...
 Сумує, тужно, плаче, благає, —
 З ним воно смутку й туги не знає.

З ним мені весело, з ним все хочу бути;
Його милий голос хотіла б все чути.
Мій Боже, Ти життя людям посилаєш...
Ти мої бажання і всі мрії знаєш.

МІЙ САДОК

Мій тихий садочок, де що дня раненько
По росі я боса ступаю легенько...
Нема в мене, в Клівленд, ні поля ні статку,
Та не відчуваю зовсім недостатку...
 Богу дяка, всього потрохи я маю,
 Хоч дробу, худібки я не доглядаю.
 Живу я у місті, та не в кам'яниці, —
 В деревляній хаті, в Західній дільниці.
Тут уже чверть віку живу у спокою.
Працюю руками, часом головою...
Мені так приємно в мойому городі, —
Бажати щось більше — було б уже годі.
 Тут і мої діти людьми поставали...
 Чим тобі віддячим? — мене все питали.
 Своє серце й душу я дітям віддала,
 Як жити на світі нераз я навчала.
Вони вже статочні, свої літа мають,
Мене, свою матір — щиро поважають;
А я не стара ще, щойно світ узріла...
А вже овоч праці спожити дожила.
 Споживаю собі, і не раз дивуюсь...
 Здорова, весела, мов дівчина чуюсь...
 Інші і молодші, і дітей не мали,
 Клопотів на світі ніколи не знали,
А тепер горбаті, старість відчувають
І задрісним оком мене пробивають...

Я мов віродилась, очі як зірниці, —
Не займають мене ніякі дурниці.

А це все, я знаю, мені Бог так дав...
Робітницю з мене витривалу мав...
Я з раннього ранку працюю зайнята, —
Долею, таланом я справді багата...

ОСІННЯ ДУМА

В саду, коло хати, там пташка співає...
Крізь галузки яблунь сонце заглядає;
По небі осінні хмари насувають, —
Тут же поміж яблунь діти упадають.

У мене на думці ідеї великі,
Одні і лагідні, а інші аж дикі
Бувають і дикі, страшні, та бурхливі,
То знову спокійні, сумні і тужливі..

Сумні і тужливі думки мої рідні...
Чому наші люди духово так бідні?
Чого вони бідні, мов ті сиротята,
Коли Україна з природи багата?

Правда, що багата, прекрасна з природи,
Та жаль,— щось бракує моему народову;
Бракує відваги, знання і спокою...
Тому то турбота гризе душу мою.

Збайдужнів наш нарід, хто добробут має —
Той бідного брата зовсім забуває.
Про бідних з народу я думати мушу, —
Для них я віддала б життя своє й душу.

Для них працювала б немов рідна мати;
Для них зорі з неба могла б постягати...
Для них свої скромні пісні я вкладаю,
За них я до Бога мольби посилаю...

ХЛОП — ХЛОПОМ, А ЖІНКА — ПАНІ

Хлоп був хлопом, хлопом буде, хоч міняються
(вже люди,,,

Була фіра, тепер сані, були жінки — тепер пані.

Були прості, роботящі, стали всі тепер ледащі;
Добрих можна почислити, з ними можна в світі
(жити.

Та такі є, що не дбають, як негарні—пудру мають.
Хлоп є хлопом, простий всюди, але жінка вже не
(буде.

Наїлася мармеляди, маже уста, — нема ради;
Модну сукню одягає — і кульчики в ушах має,
Не видно вже жінок босих, в черевиках, хоч бес-
(носих,

Палець з ноги визирає, і червоні нігті має...
Горда пиха кожну здула, борщ, капусту вже
(забула;

Не варить вже киселиці, пані стала в Америці.
Муж не може ради дати, вона мусить геть все
(мати;

Вона хоче всі вигоди, а не буде — так розводи!
На дім, дітей не зважає, кавалера вона має..
Він все гарний, молоденький, а муж простий,
(вже старенький.

От, манери і вибрики, сварня в хаті, чути крики—
Жінка мужа проклинає, сама плаче, нарікає...

Хоч муж гроші їй приносить, але їй того не до-
(сить.

Вона більше хоче мати, панею, бач, хоче стати.
Ей, жіночко! Не дри носа, будеш ще ходити боса,
Як не зможе твій муж встати, перестане й люб-
(чик дбати.

Пічнеш тоді заводити, руки все дарма ломити,
 Поки ж живе — схаменися і панею не робися.
 Скинь прикраси і перстені, краще як є гріш в ки-
 (шені,
 Все люби свого Івана, будеш жіночка кохана.
 Будуть люди тебе знати, з мужем разом пова-
 (жати;
 Послухайте ради цьої, ви, сестриці, волі злої.
 Кавалерів відречіться, до науки всі беріться —
 Треба дітей виховати, щоб сильними в світі стати.

КУМА З ВАКАЦІЙ

(Присвячую кумі, М. Б.)

Приїхала кума з краю, — про край хочу знати, —
 Тож спішуся до кумоньки про все розпитати.
 Як там, кажу, вся родина, як вас там приймали?
 Чи назад вас, в Америку, їхать не спиняли?
 Вона й каже: — Моя кумцю! Так мене приймали,
 Що зі шкіри, от мало що геть не обідрали!
 Я дві скрині річей різних всім накупувала,
 І людям у своїм селі всі роздарувала...
 Брату коня і корову сестрі полишила,
 А дітворі, щоби вчилися, я книжок купила.
 Мене дуже всі любили, всюди мене брали,
 На хрестини, на забави... Всі панею звали.
 Від мене всі, мов з криниці, воду зачерпали
 І на всякі ті податки грошей позичали.
 Я і знала, що віддати вони й не думають...
 Тільки і ждуть, щось дістати, що за зиск вва-
 (жають.

Усі мене помаленьку добре обібрали;
 Чи я маю з чим вертатись, навіть не спитали..

Та прогулка досить грошей мене коштувала.
Вдруге їхати до краю вже я не бажала б.

Не жалую я за грішми, на те мене стати...

Ой, біда там, моя кумцю, — годі й розказати.

Одні других обдирають, та не зле й крадуть!

Кумо моя, дорогенька, — жити не дають...

Земляка я з Амєрики в лахміттю пізнала:

--Це що таке? — здивовано його запитала.

--Тихо, Мері, я так мушу в краю цім ходити;

Колиб знали, що заможний — не дали би жити.

І годинник мені із рук таки свої взяли;

Мій найближчий сусідонько.. Й сорому не мали.

Підсунувся рано вранці, я в ліжку лежала,

І на столик коло себе годинник поклала...

Прийшов, забрав... Ох, кумочко, як я налякалась!

Нехай бере, — так думаю, і не відзивалась.

Так свої, у живі очі, мене грабували...

Не кажіть нікому, кумцю, щоб люди не знали.

—Таж то, кажу, не дивниця, було що — то брали;

Добре, що ви, моя кумо, цілими зістали...

НА ЗАКІНЧЕННЯ

Душа моя рветься вже в небо,

Та серце мені каже ждати....

Людино, —мені люди скажуть —

На що землю й нас покидати.

І жаль мені, любі, і біль в грудях тисне,

Я вас не покину, неначєб навмисне...

Мета життя мого уже закінчена, —

Пожовкла пшениця, що була зелена.

У снопах все збіжжа, квіти у віночку...

Прощай же мій краю... Прости свою дочку...

Прощай Україно, моя рідна ненько,
Голову схиляю, іду помаленьку...

Дорога незнана, та певно й не близька...
У гору йти треба, буде тяжко й склизько...
Я жила згідливо, раю сподіваюсь, —
Бувайте здорові, — зо всіми прашаюсь...

У кращому світі я буду молитись,
Щоб щастя здобули ті, що будуть жити...
На спомин по собі пісні зіставляю
І вас, мої друзи на все покидаю...

Я душу і серце свої вам відкрила
І серцем радію, що між вами жила.

ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ УКРАЇНИ

Я —УКРАЇНА, Вітчизна твоя, з якої ти виїшов.

1. Ти не забудеш мене й дорожитимеш мною понад всі інші країни в світі.

2. Не прикривайся Україною задля особистої вигоди, хвальби, нагород і користей. Будь її вірним сином чи дочкою.

3. Віддай матері твоїй Україні не тільки тіло й душу, але віддай і своє майно, своє щастя й життя.

4. Шануй Україну, як свою рідну матір й добре буде тобі жити на землі.

5. З ворогами України бийся завзято до останнього віддиху твого, до останньої краплі крові твоєї.

6. Борися з лінивством і темнотою; збережи скромність душі твоєї, як свого Бога, будь свідомим, вірним і чесним сином чи донькою України.

7. Не кривдь, не позбавляй життя брата твого, поможи йому у всім, щоб жив з тобою в мирі, єдності і згоді.

8. Все і всюди вияв себе гідним українцем і українкою.

9. Не трать віри й надії у Відродження Національної України; нікому не дозволяй зневажати її, словом і ділом стань її сторожем.

10. Не дозволяй ворогам знущатися над Україною і українством; борони завзято честь її і добру славу, — вона ж бо мати твоя, — і довго й щасливо житимеш на землі, і благословить тебе твій нарід і Україна на всі часи.

О П О В І Д А Н Н Я

У ВЕЛИКОДНЮ СУБОТУ

(Образок з минулого)

1913 рік. В малому галицькому містечку Кристинопіль, сокальського повіту, вже весна, хоч дуже рання. Радіють люди, весело цвирінькає птаство — звивається коло будови гнізд; розігрілася на сонці земля й почала видавати з себе рістки, зазеленіла трава, розвинулись пупянки на деревах. Вітрець, наче парубок, пустотливо дув у всі боки, начеб заглядав в кожний кутик, щоб швидче висушити мокрі ще від снігу місця в затінках.

Люди виходили радо на двір полюбуватися сонцем, теплом, усміхами весни. Бігали по вулицях і подвір'ях малі діти. Дівчата ламали молоді галузки з яблоньок, шкробали кору, розмочували її і в тому настою красили білі яйця на галунки, що їх переховували від матерей впродовж посту. Малі хлопчаки терли свіжий, щойно викопаний хрін, ну й підсували під ніс дівчатам, нехай плачуть. І справді, сльози течуть, хрін очі їсть. Нехай їсть — кажуть матері, — завтра ви його зісте.

В хаті повно всяких запахів. В комині ще висить ковбаса і шинка: це добро аж на останку поставлять на стіл. Ще котре з дітисків лизне язиком, бо ж то всі випощені, цілих сім тижнів не мали навіть набілу, аж сліпоту декотрі подіставали. Терпіли найбільше жінки, що справді бажали своїм постом вшанувати муки Ісуса Хри-

ста, що потерпів за грішне людство тяжкі муки; помер на хресті й третього дня воскрес і людству відкрив двері небес.

Опановані святочним настроєм не одні християне, але й жиди. Великодні свята того року випали разом. Жидівські служниці, няньки й мамки жидівських дітей повиходили на вулицю, позабиравши коновки, чи треба було води, чи ні, сходилися до криниці на ринку, де була недавно викінчена криниця з помпою. Туди сходилися дівчата з цілого містечка на розмови, поради й пльотки. Як що суботи, так тепер, повно дівчат, хваляться, що котра має нового. Одна нову спідницю, інша — блюзку, третя черевики “на скрипах” (а то вже завтра рипітиме на ціле місто!). Не було такої, що не купила б нічого нового на свята. А майже кожна хвалилася новим фартушком чи хусткою.

—А ти, Міську, що маєш нового? — жартом питала надходячого хлопця, жидівського водоноса, одна з дівчат, щоб посміятися, поглузувати з бідаки, тупоумного Міська. Він може й не розумів в чому річ, бо й звідки ж йому мати щось нове на свята? Він і не памятав чи коли будь мав щось нове. Добрі люди все щось йому кинуть — сорочину, полатані штанята... В цьому стар’ї він і ходить, аж порвуться зовсім, що грішним тілом висвічує на всі боки. І знов, якась милосердна душа здогадається...

Місько поставив коновки на землю, коромисло взяв у руки й засалютував дівчатам по військовому. Наче б був коли у війську “офермою”. Дів-

чата в сміх, почали його муштрувати на всі боки. Одна з дівчат гостро крикнула:

—Офермо Місько, Лінгс! —Він, як довгий, хляп на землю й жде дальших наказів. Недалеко від гурту в кадці з грубших дощок було гашене вапно, що його вживали мулярі при будові. Одна з дівчат вхопила довгий патик, розколотила рідоньке, наче сметана вапно, піднесла патик вгору і хляпнула вапном Міськові в самі очі. Він схопився, як опарений, заревів пораненим звірем. Руками почав терти очі, що за мент закисло, по червоніли, горохом котилися змішані з кровю сльози. А дівчата в сміх.

Недалеко від них на підсінню стояла молода дівчина — Галя. Над її головою віднів напис — Ц. К. Трафіка. Галя щойно вийшла була на двір за одним хлопцем, що купив одну сигаретку, закурив, вийняв з кишені гарну писанку й хотів подарувати Галі. Знав її з маленьку, а не мав ніколи нагоди поговорити з нею зблизька.

—Галю, —говорив ласково, —ось писанка для тебе!

Галя, хоч нерішучо, однак відмовилася взяти.

—Ні, —сказала —дарунків від хлопців не приймаю жадних... Сама розписую писанки. Маю того добра досить.

—То поміняймося! —зрадів хлопець.

—Не міняюся з ніким. Дай цю писанку своїй нареченій! — Галя дрочилася. Вона знала його думки, часто відчувала на собі його погляд. Не любила його. Тепер вийшла за ним для того тільки, щоб дихнути свіжішим повітрям, подивитися

на сонце, котра година, бо вгадувала обідну пору, — почувалася голодною.

Крик Міська звернув Галину увагу. Бачила, як він вертівся мов божевільний, не знав, як дати раду очам. Без надуми Галя підбігла до нього, вийняла з кишені чисту, білу хусточку, намочила в найближчій коновці, почала витирати йому очі,

Дівчата реготалися. — Аво, — казали, — яка милосердна Галя... А якого хлопця собі обрала!

— Дай спокій, — інша поправила. — Що хочеш, він зовсім пара для неї... Білий, наче глиста, делікатний, як Галя... Якраз добра пара...

Галя вже не раз чула від них кпини. Бувало сходились до неї в трафіку в часі дощу. Жартували, співали таких пісень, що Галя не могла стерпіти. Все допитувалися, якого хлопця Галя любить? Говорили, що їй трудно буде вибрати хлопця, бо вона, мовляв, панянка делікатна. Хіба Міська вибере...

Дівчата, які в жидів служили, поводитися верескливо, — скрізь їх було чути по місті. Хлопців вони зачіпали самі...

Бачила Галя, що Місько ледви стоїть з болю, ноги під ним вгинаються... — Ходи зо мною, — сказала. — Посидиш, відпічнеш на лавці..

— Бери, бери, Галю! В ліжку під перину його собі сховай... Ніхто ж за ним так не гине, як ти. Бери, наговорися з ним доволі...

— Боже, Боже... Які ж вони нелюдяні! — в голос сказала Галя.

— Аво, побожна законниця, сестра милосердна! — кпини й дотинки долітали до вух Галі, коли вже вона провадила Міська до трафіки.

Куховарка якраз внесла обід. Галя подала той обід Міськові. Він вхопив миску обома руками, сьорбнув разів зо два — тай вже по зупі.. Галя подала йому рибу. Місько, наче голодний пес дер оселедця, великими шматками відкушував хліба... Певно також випостився за тиждні.

Крізь шибу в дверях на те все дивилася жінка власника трафіки. Бачила, що Галя віддала Міськові свій обід, —казала принести другий. Галя пообідала. Трохи була зворушена добрим серцем господині.

—А тепер, Міську, — Галя сказала до водоноса: — йди, шукай коновок. Ті гультайки готові до всього. Певно поховали десь в судках.

Місько пішов мовчки, не подякував навіть за обід. Саме тоді зайшов до трафіки старий Леон. Казав дати собі трохи табаки. Всипав порошок до табакерки, заплатив, далі набрав того добра в пальці, запхав у ніс, втягнув глибше, пчихнув, обтерся, підкрутив вуса й повільною ходою спрямувався до дверей.

Галя вийшла за ним. Потягнула старого за рукав, попрохала присісти на лавочці. Старий сів, здивований. Питався:

—Ну й що ти мені скажеш цікавого?

—Не я вам, а ви мені розкажіть щось цікавого... —попрохала лагідно.

—То ти ще любиш слухати байок? —старий здивувався.

—Ні, байки я зовсім не хочу. Розкажіть про себе, чим ви займаєтеся, де бували... Чула я, що ви бавитесь з книжками, що знаєте, коли буде дощ, а коли соняшно...

—Та воно правда, дитино... Колись їздив я по світі, не з одної печі їв хліб, не одно чув... Ну, то не одне й знаю...

—Астрономією цікавлюся, — старий продовжував. —Вчуса про небо, зорі, сонце й місяць. У мене, дитино, знайдуться такі книжки, що їх ніде не дістанеш ні за які гроші...

—От, як би так ви мені дали їх прочитати... І я те знала б, що й ви. Бо то, знаєте, пане Леоне, —казала Галя присуваючися ближче старого, — гріх талани ховати по скринях, щоб їх міль зіла, або миши гнізда з них собі робили.

—Е... А ти як зовешся? —старий питав. —Бачу, з тебе філософка якась. Як так, заходь до старого, децо довідаєшся...

—Дуже добре, знайду... А тепер розкажіть мені про наше місто... — попрохала Галя.

Старий задумався. Глянув Галі в очі. Галя витримала погляд. Усміхалася трохи змішана, погладила старого по жовтій руці, далі піднесла її собі до уст, шанобливо поцілувала. Старому закрутилися сльози в очах.

—Дитинко! —сказав. — Де я бував, там бував, а такої ввічливої, як ти, ще не бачив. Скажи мені свої думки, розкажи про себе... Я тебе, дитино, зрозумію, поучу, дам пораду...

Галя розповіла старому про себе, про свою мізерну долю робітниці. Старий дивувався Галиному розвоєві, питав, де вона побирала початки.

—Таж в тебе неаби які здібности, гарна душа. В очах у тебе світить огонь, що не дасть тобі всидіти без діла. Ти не потребуєш людської помочі, це я бачу, але потребуєш більшого знання, кра-

щого догляду, навіть відживлення. Бо й відживлення має великий вплив на розум людини. Душею ти вже сильна. Встоїш перед всякими перешкодами...

Галя слухала сумно. Потім потиху, наче б сповідалася, розповідала, як то вона ночами не спить, має дивні видива, любить самотність... А в товаристві таких, як оці жидівські служниці не може витримати. Вяне і боліє, та сумує над своєю долею.

—Бо ти, Галю, відчуваєш людську недолю й нужду і тому так почуваєшся. Якби ти знайшла відповідне собі товариство, ти б віджила, цвіла б наче рожа...

Розповіла Галя про своїх товаришок жидівочок. Ті її розуміють і цінять. З ними чується вона свобідно й вільно.

По вулицям місточка ходили жиди в довгих халатах, позакладавши за спину руки. Християне йшли до церкви до плащаниці. До трафіки ніхто не заходив.

—А що ти тут робиш, як покупців нема?

—Кожну вільну хвилю щось читаю, або вишиваю... Часом задум нападе такий, думки лізуть в голову якісь дивовижні... Вкладаються до ладу... Може колись з них вінок сплету собі на гріб.

—Сплетеш, Галю собі живий вінок... —говорив старий, поглядаючи на дівчину старечими очима. Попрощався й поманджав до дому.

Опісля прибула служниця, що бачила цілу подію з Міськом.

—Галю, —казала зніяковіла. — Вибач мені,

і я була в гурті з дівками. Ти занадто терпиш від їхніх клин...

—Я не гніваюсь на нікого. — сказала Галя. —Ви говорити чи діяти краще не вмієте... Ви ж не мої товаришки...

—Знаю, Галю, що ти від нас відмінна, тому тебе дівки ненавидять... Може за скромність, за те, що від нас розумніша. Маєш добру матір, батька десь в Америці... Я чула, хочеш їхати до нього... Там тобі добре буде! Станеш панею, за все забудеш...

—Не забуду ніколи... —відповіла Галя з долею запалу в голосі. —Нікого і нічого я не забуду. Хоч ви до мене ворожі, але мені вас шкода. Хотіла б, щоб ви всі мали кращу долю і більше розуму... Але мені любо тут, це ж батьківщина всіх нас... А прийдеться, мабуть, її залишити.

Вечері, по роботі, Галя пішла до дому. Мати зустріла її якимось надзвичай щиро. Досить продала писанок, заробила пару шісток, добре вдалася паска.

—Маєш, Галю, писанку, дивись, яка гарна... Якійсь хлопець подарував нашій Павліні... —казала мати. Галя пізнала ту саму писанку, що їй даровано коло трафіки й відмовилася. Переодягнувшись вийшла на вулицю до своїх товаришок жидівочок. Проходжувалася з ними по вулиці й розповідала денні пригоди. Товаришки дивувалися, довідавшись, що Галі притрапилося за один день, казали:

—Це, Галю, якийсь великий день для тебе.. Ти певно не забудеш цей день ніколи!

—Не забуду... —Галя відповіла рішучо. —

Для мене цей день важний, я багато пізнала і рішилась, що завтрашній Великдень — це останній Великдень у рідному краю...

Так то проминула Великодня Субота для молоді Галі.

ПРИТЧА ПРО ХРЕСТИ

Одному бідакові приснився сон. Ходив він поміж хрести. Були там всякі: малі й великі, деревляні, залізні, мідяні, срібні й золоті.

—От, — подумав собі бідака, — варто би золотий хрест потягнути... Спродам — багатцем стану... — А в тім з'явився якійсь чоловік, начеб з землі вийшов, тай каже йому:

— Чоловіче! А ти чого сюди зайшов? Хочеш може взяти свій хрест?

—А вжеж... — каже бідак. — Добре було б таки взяти.

—Ну, то бери... — каже чоловік, ніби сторож який. — Тільки знай, кожний хрест вже призначений для когось. Пізнавай свій, бери, та й з Богом... Неси куди знаєш...

Бідак розглядався на всі боки, шукав очима. —А ось мій! — крикнув врадуваний, показавши пальцем на золотий, гарно різьблений великий хрест. Бідак не вмів читати, не подумав він за напис, що вигравирований на хресті.

—Добре, — каже сторож. — Якщо ти думаєш, що це твій, бери... Бідак розтопив руки, хотів вирвати хрест з землі, а він наче б коріння попускав, а ні рушиться...

—Може то не твій? — питає сторож.

—Та як би не мій? —озивається бідак. —Я ж пізнав його відразу.

—Як же твоє ім'я? — спитав сторож. Бідак, нічого недоброго не сподіваючися й відповів:— Іван Нерозум...

—Цей хрест не до тебе належить, —сторож пояснив. —На ньому інше ім'я вирізблене... Його візьме той тільки, що його вирве з землі й понесе. Та й то матиме з ним клопіт...

Почервонів бідак з сорому. —Може бути, що я помилився, мій хрест до тамтого зовсім подібний,—каже тихо до себе. Ходив Іван Нерозум по цілому кладовищі, пробував всі хрести піднести, та не міг... Пробував золоті, срібні, мідяні й залізні, ще й виправдувався: —У мене, бачите, пам'ять запаморочена, не можу згадати.

—Пробуй хоч кожний, —каже сторож посміхаючися. Іван вже й змучився, приставав, відсапував тяжко, знов тягнув, але ніяк йому не щастило. А сторож тільки ходив за ним і головою похитував. Бачив, як бідак порпався, брався та все не за свій хрест, бо написи були на них все значних людей, що кров свою й життя віддавали за других, вчили народ, як краще жити в світі, як помагати одні одним в потребі... І за такі хрести Іван брався, що були визначені людям за тяжку працю й труд, тим, що талан свій розвинули й жили в згоді з Божими законами.

Ходив сторож, ходив за Іваном, а нарешті й каже: —Ти, Іване, та й хрестам спокій збригадай собі свої діла. Часу шкода. Які твої діла, такий твій хрест. Скажи, отже, що доброго ти людям зробив? Якщо ж ти добра нікому не зробив,

то і хреста не сподійся дорогого.

Пошкрябався Іван в потилиці, не міг нагадати добрих діл. Постояв трохи і вже намірявся йти без хреста. Та сторож затримав:

— Зажди, — каже — твій хрест мусить десь також бути. Подивися на ті погнуті, спорохнявилі... Ось, піднеси цей, здається це твій...

І дійсно, нанів зогнилий, маленький хрестик призначений був Іванові Нерозуму. Соромився він його й брати, та сторож крикнув:

— Бери, лукавий ти чоловіче. Він такий, яке було твоє життя...

Так то не одна людина лакомиться на чужу річ, завидує другому того, що людина працює чи розумом собі набула. Та на світі нічого нема легенького, ні даремного. Людей можна обдурити, але Бога ніколи.

МУДРА СВАХА

—То ти, Марусю, йдеш замуж за того білого Петруся? Ну, добре. Нехай тебе Бог благословить на нове життя! — говорила якомсь задумано Іваниха. — І хочеш, щоб я свахою була?

—Так, прошу вас, пані-матко... Заступіть мені мою рідну матір, — соромливо прошепотіла не-сміла Маруся.

—Ну, ти, Марусю, не будь аж так дуже соромлива, — казала стара. — Будь гостріща, не кланяйся нікому, як просиш. Жінки всі рівні одна одній. Це нічого, дитино, що ти молода, а я стара, та розумом хто зна, котра з нас мудріша. Тепер ййце мудріще від курки, — кажуть... Ти, бачу, не

дурна собі дівчина, коли прийшла, голубонько, моя дорогенька, просити на своє весілля. Ну, то знай, рибонько моя золота, що не пожалієш свого вибору, ой, ні!. Бо я тобі, дитинко-Марусю, не відмовлюся, що ні, то ні... Де ж би я тобі відмовила? Я не така гонорна, як другі... Я тобі серце своє дала б, хрест святий, вір мені дитинко! Знаю тебе не віднині, ще з твоєю небіжкою мамою худобу пасла, — дай їй Боже царство небесне, хай з святими спочиває... Я тобі, Марусю, не відмовлю, абим не знаю що мала на заваді. Даю тобі слово, Марусю, послужу тобі, серденько моє, як рідна мати... Я тобі неба прихилила б, ось, як мені Бог милий. Все зроблю, щоб тобі було гаразд. Вже я неодній дівці в пригоді стала... Я вже знаю, що молодому женихові зробити на шлюбі, щоб він жінку шанував, а не так, як отой червоний харциз Степан. Ти певно знаєш, Марусю, рибко моя, — він уже третю жінку має, а як він над нею верховодить, най Бог боронить і заступить. Хресто святий, через свою захланність за тими грішми і гріха не боїться. Візьме, Марусю, рибко моя, собі молоду жінку, тай зараз з нею й сховається, запише її до Союзу. Жінка молода, здорова, а незадовго ні сіло, ні впало, а вже по жінці. Зів'яне, як квітка на морозі, голову зхилить, мов та курка, що пір'їться, тай вже її нема. А він цап-лап, гроші в кишеню, та й за другою шукає. Та він, скарай його Боже, якийсь несамовитий, чуєш... Я такого вкामенувала б, йому очі з лоба видерла. Ой, як він мене зло тить... Хресто святий! Бо то, знаєш, його третя жінка до мене приходить, плаче, розказує мені про свою біду, як то

він, сатана її поневіряє, живцем до гробу пхає, побиває що дня. А біла б його сила Божа! Ой, хресто святий, ані слухати не можу, як бідує бідна Марта. Як би ти, Марусю дитинко, мала на такого попасти, то бігме, краще з моста та в воду. Але я певна, що ти не дурна, не даш собі в кашу плювати. А хоч би його як любила, то не дайся. Не забудь, голубонько, до мене все прийди на пораду, розкажи все, як дитина матері, а я тобі, хресто святий, не ворог, поможу. Вже я не така собака, без серця, щоб могла на твою кривду дивитися. Ну, але то вже якось буде гаразд, коли ти золото мое, до мене зайшла за сваху просити. О, я вже знаю, що і як маю робити, щоб було тобі з медом... — Стара тарахкотіла, мов накручена машина. — Ти, Марусю, не жалуватимеш свого вибору мене за сваху.

Маруся дивилася на стару з острахом. Промовила силуючись бути спокійною:

— Прошу, не робіть нам, пані-матко, чарів. Бо ви, через своє добре серце, ще клопотів і лиха нам готові наробити. Скажіть мені, що ви маєте на думці? — Стара обурилася:

— Що? — гостро крикнула, — Які чари? Хто говорить про чари? То ти мене за якусь стару відьму маєш? А я де чарів навчилася? Хресто святий, Дух святий при нас! Та мені ані в голові якісь чари. Я тобі розповім, а ти, дитинонько мила, слухай і на вус мотай. В церкві, як будете присягати Богові та собі вірність, любов і послухенство до смерті, памятай, Марусю, я ззаду накрию веленом Петрові ноги, щоб ти над ним верховодила, а не він над тобою. Розумієш тепер? Та й то все

буде. На всякий випадок то допоможе. А ти чарів вже налякалася! Тільки, як будеш вставати, руками притримай велон, — стара поучувала. — Бо чорт не спить. І ще пам'ятай, кожний хлоп, як хоче, то калиновим листом може перед жінкою стелиться, а дістав в руки, то громом гримить. Борони тебе Боже від такого Юди Скаріотського, а то би бідувала, небого, за ним до віку. Ну, але сохрани тебе Боже від такої напасти й від всього злого. Дай тобі Боже, як найліпше. — Стара не квапилася, мала досить часу. День великий, була рада, як якась з дівчат прийшла до неї. Аж лекше старій було, а то все сама й сама... Говори до чотирьох стін, вже люди й так сміються, що Іваниха сама до себе в хаті говорить, гей несамовита. А вона Богу духа винна. От, нема чого робити, то говорить на голос, все веселіще і в хаті і на серці.

Але й Марусі земля горіла під ногами. Не мала охоти далі слухати теревенів старої. Попрохала: — Не робіть нам ані собі в церкві клопоту. Краще помоліться за нас обох, може Бог вас скоріще вислухає, як мене, бідну сироту. Бувайте здорові, мені ніколи...

Стара змякла, шморгнула носом, обтерла фартушиною очі й почала благословити Марусю: — Нехай тебе Бог, моя дитино, милує... Щоби була здорова як вода, весела як весна, а багата як свята земля.

ДВІ СУСІДКИ

На порозі хати сидить стара жінка. Руками пересуває коралики ружанця а уста шепчуть молитву, Був пізний літній вечір. Спати лягати стара боялася. Чула нераз як старий кричав:

— Ти, стара відьма! Колись, як ляжеш, так більше вже не встанеш... Ти наперлася всіх пережити. Все стогнеш, нарікаєш, кажеш, що сили нема до роботи, а смерти боїшся, наче жид собак! Живе, наче людям на злість... Та не думай, що ти вічна... Прийде і на тебе амінь!

Такі слова стару разили. Бож здавалося їй, що вона добра, Богу духа винна, нічиєї ласки не хоче, ну й живе собі, як Бог приказав. За іншими чоловіками не бігала ніколи й не буде, нехай вони пощезають зі світа як комфора. Вона їх ненавидить... Тай свого старого, нехай Бог дарує гріха, таки не може терпіти...

— Живе старий нероба, пе, сидить в хаті, як боляк на карку, жде на мою смерть, хоче загарбати мою кривавицю, пропити до цента те все, що я зашпарувала на лиху годину. Знає, старий пес, що в мене є гріш у вузолках в хустині позавязуваний і все при мені. Підлещується, лізе мов цуценя, піддобрюється масненькими словами, мов Юда цілує, просить... А скис би вже раз, так він мені вже обрид і допік ..

Сердито обдумувала стара пережиті роки. Не зазнала вона гаразду, ой ні!.. Наче на біду на світ народилася, — тільки й всеї роскоші, що на працювалася...

Думи старої перервала сусідка, що вийшла з сусідної хати. Її малі діти поснули. Тихо скрізь, на небі місяць, видно мов в день, погода гарна... А її чоловіка не було вдома: пішов на товариські збори. Він був секретарем вже кілька літ.

Чогось не тішило її те секретарство. Бо інший, як що не хоче йти, то не йде, а її чоловік все мусять там бути. Щось він за довго на тих зборах пересіджує цілими годинами... Приходить до дому як не той, злісний, не говорить, не чує, чи не хоче чути моїх слів — думалося молодиці.. — Так щось тисне в грудях, наче камінь... Вийшла не так дихнути свіжішим повітрям, як глянути чи не йде чоловік. Та ні, не видно... Він тепер щось не дуже квапиться до мене...

У серці наче пявка смоктала, а злісні думки закрадалися в душу, робили заколот і сум.

— Ви певно вашого виглядаєте? — відозвалася стара. — Ой, всі вони ті мужчини до нічого, не варта ні шеляга. Я не кажу, є й жінки ні до чого. Ось і мого старого лайдака нема ще з корчми... Пе, та й пе, напивбися він смоли гарячої на останний раз...

— Не знаю я, що то в тій горілці за смак? То не дурний видумав, що горілка самим нечистим вигадана. Скисла б вона, я за неї і цента не дала б... Хоч би й ріками розливалася її не пила б.

— Та ваш чоловік хоч працює, заробить на горілку, а мій старий дармоїд живе собі, як пан який на пенсії, все йому забагається.. Замолоду не був він такий, як тепер паскудний...

Стара почала розказувати, обмовляла свого старого. Молода жінка одним вухом слухала, от,

пяте через десяте затримувала в голові а решта вилітало другим вухом. Нашо їй все те пам'ятати, перейматися чужими клопотами, як вона і своїх має досить... Нікому про них не розповідає, двигаеть сама свій хрест життєвий. Вона, бідна, угинається під його тягарем. Чула мов здалеку, як стара свого старого кляла: —А, щоб здох, мов собака, давно вже час йому минув... Не мала б завади в хаті, тільки й спокою, як з хати вийде, або спить, заснув би на віки. — Стара аж кулак затискала, справді хотіла б бачити його на марках у тій хвилі, за ті прикрі слова, що він їй не жалує, а валить, наче молотом по голові. — Завалило б йому дорогу до дому, хай би вже раз закінчити з ним нуждене життя.

—Дайте спокій, сусідко! —молодиця вмовляла, — не кленіть так вашого старого. Він собі чоловік спокійний, я злого по ньому нічого не бачу. Любить жартувати, сміється, кожний старого потрактує при нагоді... А що колись було — забудьте. Пощо вам згадувати лихо? Цеж тягар великий носити на серці.

—Ой, тягар, тягар, —стара підхопила, —ще й який тягар. Ані його нести, ані скинути. То моя доля нещасна, недарма я посивіла мов голуб... Бо все плачу, а він сміється мов дурний до сира. Йому що? Чи він гризтиметься чим небудь, чи йому в голові що зварити, що жерти буде? Йому аби горілка під носом — за цілий світ забуде. А я, бідна, вари, печи, пери... Тут вскубу, там надточу, швендаю собою по хаті як та тінь, лазаю з кутка в куток, працюю, клопочуся, а що маю?..

Молодичка задумалася й собі. І вона з дрібни-

ми дітьми працює, рук не чує, та ані заплати не жде, ні спокою не має. Хто сповнює свівсно й щиро свій обов'язок, все має в серці якусь надію, що хто працює — заплату мусить дістати. А яку заплату вона дістане? — питала сама себе в душі. — До заплати якось ще далеко. Діти такі ще маленьки, нехай їх виховає, виведе в люди... Може колись на старість і легше стане... Але тепер? Вона свого чоловіка щиро любить, вірна йому наче собака, а він оминає її... Ось, як пізно тепер, а вона його жде... Ну, а він хто знає де і з ким? Де ж би на зборах так довго сидів? — Розжалобилася молодиця, наче дитина. Стара пробудилась з задуми, поглянула на місяць і зітхнувши тихо сказала:

— А йдім уже спати, дитино... Місяць лізе в очі, нагадує, що ніч своє має право...

— Посидіть ще трохи, — прохала молодиця. — На дворі так гарно, тихо, хоч маком сій а так чогось сумно самій в хаті сидіти. — І заплакала.

— А тобі чого плакати — здивувалася стара. — Агій, ти за ким сльози проливаєш? От, Богу дякуй, що здорова й рукою махни на все. — Стара видно зрозуміла її думки й жаль до чоловіка. — Ти за своїм не бануй, дитино. Де ж ти бачила, щоб чоловік свою жінку шанував; він десь до іншої зуби скалить. А ти не сама, з Богом святим, та й діти, твої квіти в хаті. Ти помолися щиро, не думай про ніщо... Інші люди не варті, щоб за ними тужити... Бір мені, кажу правду..

— Є й чоловіки добрі, — тихо сказала молодиця, — жінок своїх шанують і люблять... Їм добре живеться разом...

Стара глянула якось зкоса. — Ти ще дурна, небого, не знаєш життя. Смійся з того.. Де тепер є якась любов? Не вір нікому... Інший чоловік жінку цілує, а як Юда, за другу думає. Правду тобі кажу, аби так з місця не встала! Вже надивилась я на людей немало. Жила в місті, між панами, служила замолоду... Багато бачила і не забуду про те ніколи. Любов? Боже святий, та ж жінки чи дівчата самі лізуть дідькові в зуби. Дуріють з кохання, а воно як солома — спалахне й нема. А ти плач, що він зняв тебе, тай вганяє за іншою...

Молода сказала задумано: — Може й є такі чоловіки, але мій не обманює мене...

Стара задумалася хвилину, потім сказала з притиском: — Не дай Боже, щоб твій тебе зраджував.. З тебе добра жінка, мати дітям, чиста господиня... Та послухай мене, стару... Не дуже то вір і своєму чоловікові... Чогось він задовго поза хатою вганяє..

—Якщо б добрий такий був,— стара почала помовчавши, — не висіджував би десь так довго. А тобі каже --- на зборах. Йди но й ти на ці збори, хоч деколи, а переконаєшся, що правду кажу.

Молодиця трохи не крикнула з болю, так її вразили слова старої. Підозріння, гадюкою заворушилося в грудях. Не піддавалася, заговорила потиху: — Та я ж його щиро люблю, в огонь і воду піду за ним. Невже ж би він мене обманював? —Подивилася здовж вулиці. Як би вона хотіла, щоб він надійшов, вмент забула б, що стара їй наплела. Його поява прогнала б геть ту зимну гадюку, що смочє її серце. Затиснула зуби, ста-

ло душно. Щоб свій біль стрясти, сумно всмінулася, обтерла запаскою піт на чолі, що наче рососою припало. І знов болізно усмінулася.

— Смійся, смійся, — крикнула стара. — Тепер твоя пора, небого, я вже перестала сміятись. Колись і я сміялась з біди, а тепер — бачиш, як мене стару звалило з ніг.

Молодиця ласково промовила до старої: — А ну, прошу вас, розкажіть мені про свою молодість. Я знаю, ви прожили немало, а пам'ять у вас бистра... Розкажіть, прошу; спати і так не хочеться. — І, щоб заглушити свій біль, пригорнулася до старої.

Стара змякла, подобріла і собі обтерла росу з очей, дивилася на мушок, що виблискували, світили черевцями. А було їх надто багато; літали, виблискували то тут, то там. У повітрі якісь дивний запах... Стара задивилася на світла мушок і забула язика в роті. Мигтять і немов іскри мушки прогнали сум з жіночих очей.

— Розповідajte мені, як ви дівували колись, які тоді були звичаї... Як ви дівочили й побралися... Я чула, що колись жінка вродила дитину на полі й до дому в подолку принесла. А тепер, як самі бачите, світ дуже змінився... Чим раз тяжче жінці на світі жити... — тихо лебеділа молода.

— Ей, дитино моя дорога, — заговорила стара, — Нагадала ти козі смерть. Не вір, що колись жінці було легше жити. Як колись було, так і тепер: кому добре, то добре, а кому зле — то зле. Я не знаю, як хто, але я дуже бідувала в полозі. Не забуду ніколи, якби так мій в той час навинувся то я, здається, голову йому зірвала б, зубами

гризла б.. Хай Бог боронить, що я витерпіла. Я не думала навіть, що я жива зістануся... Та Бог милосердний. Тому то я так чоловіків ненавиджу, наче чортів. Не можу зрозуміти, як то інша сама до мужчин пхається, щечече, дурниці говорить... Я таких бриджуся, а знаю, що й такі є. Я, щоб мужчина був гарний, наче лялька, тим більше йому не вірю.

Молодій дивно ставало, слухаючи слів старої. Вона свого чоловіка любила і при породі, як би він не був коло неї, здається вмерла б і зі страху і з туги за ним. Тільки тепер щось він став байдужним, не пестить її, як пестив бувало.

—А чого ж ви віддавалися за свого, як його не любили? — питала молодиця з сумнівом.

—Та то не любов, чуєш, мене гнала замуж, а біда. Нас трьох дітей було в хаті, я наймолодша була. Батько помер як мені було дев'ять літ. Мати віддалася також молодою і не з роскоші, чи любови а з біди, за намовою пані. Небіжка мама, нехай з Богом спочиває, служила у дворі, коло пані в покоях. Пані собі дуже маму сподобала, та й за стельмаха, старого парубка, посватала.

—А то нехай Бог боронить, молодій за старого віддатися. Ну, але мама, бідна сирота, що мала діяти? Послухала доброї, ніби, пані, та й втщила свою долю в сльозах. До свого майстерства тай до жінок, батько був здібний, але господар з нього був кепський. Не дбав за жінку ні дітей, пив, лазив, лихий знає куда. А молода мати журилася дітьми, мучилася. Аж згадувати тяжко. Однак я загналася наперед аж до матері, а ти хотіла знати про мене. Не знала гаразду ма-

ти, не знала і я. Надивилася досить, як батько баламутив і дурив, хай Бог простить йому гріха, мою матір, аж поки не пішов в могилу. Перестудився, тай кінець... Мама набідилася з ним немало. Ну, й де мені було до любощів? Я, правду сказавши, хлопців боялася наче огню. Моя старша сестра, дуже гарна з виду, а дурна по вдачі, ходила з одним, любилися... Він дурив, завертав голову, аж дитина знайшлася, а сам оженився з багацькою дочкою... Бог його скарав і йому не щастило. Сестра скоро померла від стиду й ганьби, але й він пішов землю гризти. Брат мій також навчився на доброго стельмаха, оженився з міщанкою, що його на смерть загризла... Я тільки з матір'ю зісталися, мусіли перейти в комірне. З Острова перенеслися до Кристинополя, в місті все скоріше можна раду собі дати, як на селі, без даху над головою... Ніхто тобою не журиться, а в місті то хоч у жидів пранням заробиш... Бідували ми з матір'ю. Вона все хворіла, гризлася мною... Просила на Божу милість, щоб я йшла замуж, — мовляв, ще за життя поблагословити під вінець, тоді вже спокійніше смерти чекатиму. А я, коза дика, боялася. Не знала навіть, дурна, звідки діти беруться, як на світ приходять. Мати ніколи мені про таке не говорила, бо й не до того було, а я думала, що як перейде хлопець попри дівчину, чи візьме за руку, то вже й дитина.. І не дай Боже мені було з хлопцями де стрінутись близько. Боялася їх наче огню. А вони, гунцвоти, зо мною дровичилися, зачіпали. Я тоді й здорова була, мала високі груди, не такі висохлі, як тепер. Не один хлопець мене й

щипнув; потягне за руку, а я в крик... — Гвалту! кричу на весь голос. Хлопець злякається, відступить, я зблідла з страху, трясуся як в лихоманці. Відомо, люди обступлять, питають, що сталося, а я ледви на ногах стою, мов курка наполошена... Розповідаю, ну й люди сміються з дурної... Боюся до хати йти, мало під землю не сховаюся, бо мати нераз перестерігала мене — Як ти мені ви-робиш щось таке, як там та, це б то старша сестра, то я тебе задушу, затовчу на смерть...

Молодичка цікаво слухала, усміхалась, а стара розбалаклась на добре й сама з себе сміялась, яка то вона колись була.

—Якже воно все таки зайшло, що ви вийшли заміж? —питала.

—Ой, то то було клопоту зо мною... Багато розповідати, а мало слухати. Біда нас притисла. Мати наганяла віддаватись, бо роки минали, а я ні поглянути на хлопців не могла. Але мій лайдак був філософ неабиякий, умів коло мене заходитися... Не щипав, а все здалеку наскакував, розповів мені, якто люди женяться і казав, що як що я не схочу дитини, то не будемо мати... За-клинався, що все буде так, як я схочу...

Була б стара й до ранку по порозі сиділа, але надійшов п'яний старий. Питав жартом, бачучи двох, котра то його жінка, бо, мовляв, не пізнає, в ночі кожна корова чорна.

Стара вдарила чоловіка по рамени й промовила злісно: — Не піддобрюйся, бідо, до мене... Я на тебе не чекала, а так собі обі з сусідкою балакали й так скоро час минув... — Старий відгри-зався:

—Ти може думаєш, що я квапився до тебе? Мене молода шинкарка й пускати не хотіла...

—То було її послухати й там заночувати... Чого сюди приволікся? — воркотіла стара.

Старий змінив голос на лагідний, шепотом до вуха намагався говорити: — Та я ж знав, що ти на мене ждеш, голубонько моя, старенька. Мені тебе шкода, комарі зіли б тебе за ніч. А так, бач, я буду гризти..

—Бо то й правда, що ти зів вже мої печінки, їла б тебе чорна нужда... От, притьопає до мене з порожньою кишенею... —сварила гнівно.

—Не бійся, стара, не бійся, —чоловік втихомірював. —В кишені є ще обаранок, як будеш добра, то дістанеш, а ні — то дулю! —ще й показав старій.

Пересварюючися старі пішли в хату. Пішла й молодичка, виглядала чоловіка, але не діждалася. Вернувся врешті й чоловік. Не докоряла йому, хай спить. Така вже жіноча доля, терпіти й мовчати...

МРІЇ МОЛОДОСТІ

Літо. За малим містечком Кристинополем, в Галичині, по ріці Буг, плыв стрілою новий легкий човен. В ньому сиділи 15-літня дівчина, Галя, а напроти неї 16-літній Ганс Вішньовські, одинак спольщеного графа з українського роду Вишневських. Друга година по обіді. Сонце жарило й пекло. На ріці легенький вітерець. Навіть птаство поховалося від спеки по густих корчах в холо-

док, риби занурилися вглиб і лише маленькі рибки бавилися на поверхні води. Човен посувався серединою ріки.

— Галю! — заговорив Ганс, а голос його дрижав. — Чому нічого не говориш?

Галя глянула в його чорні наче терен, великі очі, усміхнулась, набрала в жменю води й хлюпнула на нього, кажучи: — Про що я говоритиму? Не досить лях, що дістав по зубах, так ще й ногами дригає. Так і ти, голубчику...

— Галю... Ти чогось гніваєшся на мене. Чи ти справді така знеохочена, як виглядаєш? Невже ти не розумієш, що я тебе люблю? Чи ти справді до мене ворожо настроєна? Скажи!...

Галя підвела свої сині очі на нього і мовчала.

— Ти не добра! — викрикнув Ганс. Простягнув до неї обі руки й прохав: — Переїдемо на той бік. Я скажу батькові, що люблю тебе понад життя... А ти вмієш людей зворушити, приєднати до себе.

Якось сумно Галя промовила: — Мені й тут добре. Не мені разом з тобою ходити, чи їздити. Дитинство минуло, Гансе. Я рішуча і поважна. Ми не одної народности, не одної віри, та й не одного стану. За кілька тижнів поїду я з родиною до батька в Америку. Він вже шість літ там живе. Я поїду, а ти мене поволі забудеш...

— Ні, я ніколи тебе не забуду... — Ганс перечив.

— Забудеш... — Галя повторила з притиском. — Пам'ятай, що ти пан, син можливого графа, багач, а я селянка, не рівня. Не тобі дурити мене. Я не хочу ні твоєї любови, бо вона не дійсна, а ні терпити від твоїх забаганок.

— А що зо мною стане, як тебе не буде? — питав

графчук. — Мені якось боязко... Зістануся самий...

—Ти,— сказала Галя різко, — вмиш від пошести. Кажуть вже від кількох літ, що ось, ось прийдуть сюди москвини, все загарбають, люди мухами гинутимуть. Ось, цвирінькає птаство в кущах. Воно затихне від громів гармат і свисту куль. Була комета, а вона, кажуть все віщує нещастя й війни.

—І я чув від батька, що буде війна між Австрією й Росією. Він хоче їхати до Відня. А я таки війни боюся...

Встав і хотів перейти на Галін бік. Човен захитався, мало що не перевернувся. Галя заглузувала:

—Не бійся, паничу, нічого тобі не станеться. От, справді, що то — панська дитина...

Ганс сів, попрохав Галю заспівати що будь. —Твій голос, — казав, — співучий, я його дуже люблю. Та й кожний, мабуть, любить. А ти сама кого, чи що любиш?

—Нікого! — мрукнула Галя. — Я ще надто молода.

—І мене ані трошки не любиш? —питав Ганс.

—Я трошки не вмю любити! — Галя сказала гостро. Ганс замовк. Галя далі говорила мов до себе: — От так, пережила тут діточі літа, час минув скоро. Якось сумно залишати Буг, гарні краєвиди, лишати свій край... Я теж боюся чужини, чужих людей, чужої незрозумілої мови... Де я опинюся, — не знаю. Сумно...

По хвилі Ганс тихо промовив: — Галю, ти справді сумуєш. Дивуюся, чого? Ти обдарована природою, є в тебе духовна сила. Ніхто так не по-

трапить відограти ролю на сцені, як ти; жадна дівчина не зможе так з чуттям деклямувати, ну й ніхто не має такої пам'яті, ні одна дитина не прочитала стільки книжок. Ти розумієш людські болі й душу... Ти маєш дар передбачувати. В твоїх очах сила волі, характер, і завзяття, — рухи твої повні елегантії і скромности... Я тебе розумію. Знаю, що доля нас розлучить... Але ти, Галю, запам'ятаєш сьогоднішній день. Правда, не забудеш? — Ганс говорив з чуттям.

— Ні, не забуду, ні тебе, ні твого учителя, пана Відацького, бо ж і я від нього багато чого навчилася. Його науку і його батьківську любов до мене не забуду. Все споминатиму, як найкращого учителя. Де б я ні була — пам'ятатиму. Знаю, що більше вас не побачу ніколи... — Трохи сплакнула, вийняла мережану довкола хустинку, обтерла заплакані очі. Ганс попрохав хустинку на пам'ять про неї — дівчина подала. Опісля довго мовчки приглядалися ріці і краєвиду. Сонце вже звернуло на спочинок, а вони ще пливли й зривали водяні делії по мілинах по при беріг. Трохи жартували. Хотілося так плисти вічно. Руками хляпали по воді, любувалися каплями у соняшних проміннях. Недалеко в лісі крякали ворони, в лице леготів вітрець. Але все на світі має свій кінець. Ганс завернув до берега. Галя вискочила перша, а Ганс припняв до залізного стовпа і замкнув на колодку свого човна. По діточі, взявшись за руки пішли по стежках парку. Сіли під тінистим деревом й дивилися на себе. Не раз на тому місці він вчився по французьки, а Галя дивилася зза дерева й кувала зазулею.

Галя поїхала в Америку наприкінці літа. А що з Гансом? Помер від тифу, що охопив Галичину по війні. Вішневські переїхали до Відня. А з палати гордих магнатів, саду і парку може й сліду не зісталось. Тепер там інші люди, інші закони. Галя блукає по садах і парках Америки, виспіває сумні пісні і часом заплаче, хоч сама не може пояснити за ким, чи чим? Може за минулим привидом раннього дівочтва? Може, хто знає...

ТРИ МАЛПИ

В Японії майже в кожній хаті є малий модель трьох малп. Одна з малп закриває собі очі, друга вуха, а третя рот.

Японці добре розуміють і помятають значіння цих трьох малп. Бо вони пригадують їм великий досвід, який і ми, українці, не повинні легковажити. А саме, що людина повинна не бачити злого, не чути злого і не говорити злого. Японці цього вистерігаються і вони є відважним народом. Не слухають ворожих слів, маломовні, а за те діяльні люди. Вони тихо виконують призначене їм діло.

Ми, українці, балакучі. Ше не зробили доброго, а вже хвалимося успіхом. А коли б мали взятися до чогось, то здебільша відкладаємо на завтра, або звалюємо працю на інших. Ми робимо вола з мухи, а муху зчаста перетворюємо в уяві у слоня. На наших устах ехидний усміх; слова гостріші від ножа. Не зважаємо, як словами відпихаємо й градом куль пробиваємо наших приятелів. Ось примір: Одна жінка залюбки обмовляла

своїх сусідів і вони оминали її наче яку заразу. Пішла вона до сповіди, призналася до гріха і просила покути.

Священик сказав їй сходити на торговицю, купити гуску й обскубати вертаючися додому, а віря кидати під ноги. Вона так і зробила, прийшла знов і питає чи вже Бог простив їй гріх. А парох каже: — Не так легко й скоро... Тепер іди й позбирай з дороги все піря, а тоді я скажу, чи Бог простив гріх.

Жінка виконала наказ. Вернула сумна й каже:

— Дивіться, отче, я тільки жмільку піря збрала. Решту вітер порозносив світами, по ровах, по калюжах, так що годі все позбирати.

— Не журися, то добре. Бог простив, розвіяв твої гріхи. Иди до дому і не гріши більше.

Легко священикам відпускати людські гріхи, та не легко людям забути образи, духовий біль. Тим то повинні ми пам'ятати про ті японські малпи. Не бачити чуже під лісом і не чути те, що нас не торкається, а ні прикрим словом ображати інших.

Зовсім мала частина людства розуміє, як жити на світі. Не всі однаково бачать і чують і тому нема згоди, вирозуміння й взаємопошани. Одні до других відчують ненависть, заздрість і ворожнечу. Хто має добре серце, а до серця й розум, той дбає не тільки про своє найближче оточення, а про весь нарід, щиро працює для загального добра. Однак є одиниці, що своїми язиками псують, копають ями під ногами рідного брата, нищать, нераз з трудом розпочате доб-

ре діло, відбирають охоту до праці, ба, навіть здоровля.

Гарно можна б жити у згоді й єдності, як щоб всі розуміли і діяли так, як належить. Тому й я пригадала оті японські малпочки. Закриємо й ми свої очі, вуха й уста на людські прогріхи, шануймо одні других, любімося як брати і сестри, діти одного народу... Де нема любови — там нема ні єдності ні спокою. Учімося ближних любити, то й Бог буде між нами жити.

З М І С Т

Сторінка

Біографічні дані (по англійськи).	5
Про авторку та її діяльність	6

I. Релігійно - Патріотичні:

Молитва за Україну.	12
Боже Великий, Єдиний .	13
Братам на скитанні; Діти України.	14
Пісня до Божої Матері	15
Пісня до Христа; Молитва Скитальниці.	16
Колядка; Рано й вечір.	17
Христос Воскрес	18
Україно, моя Мати	19
До Слави; Мій Псалом.	20
Іду за Правдою	21
Моя Пісня	22
Мої Бажання і Мрії	24
На честь Тараса Шевченка; Іванові Франкові.	25
Лесі Українці; Скитальницьке: Віють вітри.	26
Поклін Олександрові Кошицю	27
Мої Думи	28
Нарікають люди; Співай.	29
Слава Тобі, Боже; Мамо моя.	30
Молитва; Союзіві Українок	31

II. Побутові:

Учи нас, Ненько	33
Яка я щаслива	34
Дитина; Де щастя?	35
Чого я хочу	36
Сонце світить; Молодість.	37
Л і т о	38
Моє серце	39
Хто щасливий	40
О, Друже, мій; То з любови.	41

Чого то нам	42
Похорон дідича	43
На стежці до Сонця	45
Все минеться	47
Любов; Не даймося вести.	48
Чого я хочу.	49
Огні горять	51
Чекаю на Бога	52
Пісня; Правда Українка.	53
Дума в саду	54
До Сонця	55
Про саму себе	56
Голос трубки	57
Старість не радість	58
Розрада матерям	59
Сонце - Час	60
П о р а	61
Матері; Батькові.	62
Д р у з я м	63
Евстахій-Едвард	64
Не всі однаки	66
Людське життя	67
Все сама	69
Нижний Богдан	70
Дівочі Мрії	72
Мій Садок	73
Осілля дума	74
Хлоп - хлопом, а жінка — пані	75
Кума з вакацій	76
На закінчення	77
Десять заповідей України	79

О п о в і д а н н я :

У Великодню Суботу	80
Притча про Хрести	88
Мудра Сваха	90
Дві сусідки	94
Мрії Молодости	103
Три малпи	107

